

LUNDS UNIVERSITET
SOCIOLOGISKA INSTITUTIONEN

LUNDS
UNIVERSITET

Knutbyfallets mediekaraktärer

Konstruktionen av förövare och offer i Aftonbladet och Dagens
Nyheter

Författare: Ann-Louise Johansson & Elna Mimmi Stahl

Kandidatuppsats: SOCK04, 15 hp

Höstterminen 2015

Handledare: Malin Åkerström

Abstract

Author: Ann-Louise Johansson & Elna Mimmi Stahl

Title: "The construction of perpetrators and victims"

Supervisor: Malin Åkerström

Coursecode: SOCK04, 15 hp

Sociologiska institutionen, höstterminen 2015

The purpose of this study is to understand how we talk and write about and our understanding of crimes, the perpetrator and victims. By using a gender discourse analysis of the media reporting of a specific crime committed in Sweden, "Knutbydramat" with two perpetrators of different sexes, we aim to see how the media represent and therefore consolidate the social norms in a society. The discourse illuminates a strong connection with the hierarchy of gender and gender at large. We argue that an intersectional perspective on the understanding of violence enables the overall understanding of what kind of behaviour that is accepted by social norms and what norms either widen our expectations or decrease our acceptance of gender related violence. This "Knutbydrama" offered a case with very different outcome for the two perpetrators which we used as an opportunity to analyse the media reporting to see if and how the media narratives changed depending on which was the object of attention.

Keywords: Gender, crime, media discourse, identities, criminology, victimization, Knutby

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1 Inledning.....	5
1.2 Händelseförlopp.....	6
1.3 Syfte & problemformulering.....	6
2. Metod.....	7
2.1 Kvalitativ metod.....	7
2.2 Urval & insamling av data.....	7
2.3 Analysmetod.....	8
3. Tidigare forskning.....	9
4. Teori.....	10
4.1 Den diskursiva makten.....	10
4.1.1 Socialkonstruktivism.....	11
4.1.2 Diskurs.....	11
4.1.3 Gestaltning.....	11
4.1.4 Offerdiskurs.....	12
4.2 Genusteori.....	13
4.2.1 Genus.....	13
4.2.2 Genus och förövare.....	13
5. Analys.....	14
5.1 Tidningarnas diskurs.....	14
5.2 Sara Svensson.....	16
5.2.1 Gestaltning av Svensson som förövare.....	16
5.2.2 Offergestaltning.....	19
5.2.3 Psykisk ohälsa som ansvarsbefriande.....	22
5.2.4 Sammanfattning.....	24
5.3 Helge Fossmo.....	25
5.3.1 Gestaltning av förövaren genom en sexualiserad diskurs.....	26
5.3.2 Konstruktionen av förövare med hjälp av språkliga antiteser.....	27
5.3.3 Fossmo som offer?.....	28

5.3.4 Sammanfattning.....	30
5.4 Åsa Waldau.....	31
5.4.1 Delaktighet.....	31
5.4.2 Ansvarstillskrivning.....	34
5.4.3 En feminiserande gestaltning av Waldau.....	35
5.4.4 Avsaknad av offergestaltning.....	36
5.4.5 Sammanfattning.....	37
6. Diskussion.....	37
7. Källförteckning.....	41
7.1 Otryckta källor.....	41
7.2 Tryckta källor.....	41
8. Bilagor.....	44
8.1 Domen.....	44
8.2 Artiklar Aftonbladet.....	44
8.3 Artiklar Dagens nyheter.....	46

1. Inledning

1.1 Inledning

Den tionde januari 2004 rapporteras det till polisen i Gränsta, Uppsala län, att en kvinna blivit mördad och en man blivit skjuten i Knutby. Båda var församlingsmedlemmar i Filadelfiaförsamlingen i Knutby. Mordet och rättegången blev huvudnyheter i svensk media under en lång period därefter, och olika sensationella upptäckter i utredningen tillkom allteftersom. Den mördade var Alexandra Fossmo, och den skottskadade hennes granne Daniel Linde. Den första huvudmisstänkte var Alexandras och hennes mans barnflicka – Sara Svensson, som greps den 11 januari. Hon erkände direkt, och uppgav sig vara ensam förövare. De potentiella motiven började diskuteras och fallet slutade med att Svensson, som höll i vapnet och avlossade de dödande skotten, dömdes till rättspsykiatrisk vård och Helge Fossmo, den mördade Alexandras man och Svenssons ”älskare”, anhölls och dömdes sedan till livstid fängelse som initiativtagare till mordet (Domen 2004-07-30:10f).

Detta utgör utgångspunkten i vår studie, där vi utifrån två forskarfält - kriminologi och genusvetenskap - ämnar undersöka de mediala reproduktionerna av genus med hjälp av en kvalitativ undersökning. Utifrån detta specifika brottsfall har vi gjort en diskursiv feministisk analys av medierapporteringen vilket fungerat som tacksamt underlag för studien då beskrivningarna av förövarna kom att skilja sig från varandra i hög grad. Tolkningar av brott samt talet *om* brott visar på makthierarkier på både en samhällsnivå men även i sociala relationer (Ferrell m.fl 2008:206f). Genusvetaren Judith Butler menar att talet om kön, genus och normer naturaliseras genom upprepad språkanvändning, och medievetaren Hillevi Ganetz (2004) definierade detta genom begreppet ”genusslentrion” som förklarar hur stereotypa genusmönster upprepas genom talet och i textform, näst intill rutinartat (Engström 2008:51f). Vi vill därför undersöka hur mannen och kvinnans roll i genusordningen påverkar diskursen kring förövare och offer där en viktig komponent är maktförhållandet mellan struktur och agentskap (Winther Jorgensen m.fl 2002).

1.2 Händelseförlopp

”Omkring klockan halv fem på morgonen den 10 januari 2004 sköts Daniel Linde i sitt sovrum. Skotten träffade honom i bröstet och i huvudet. [...] Efter att polis kommit till platsen gick Samuel Franker och Susanne Fält till Alexandra Fossmo för att underrätta henne om vad som hade hänt. Alexandra Fossmo påträffades av dem död i sin säng i sovrummet. Hon hade skjutits med tre skott, varav två i huvudet.”

Domen 2004-07-30:17

Detta utspelade sig i den lilla kristna församlingen i Knutby år 2004, ledd av församlingsledaren Åsa Waldau. Från att ha varit en pingstförsamling utvecklades den med frikyrklig inspiration till en församling med en tydlig maktstruktur, där pastorerna ansågs tala direkt från gud. Den centrala karaktären i medierapporteringen efter mordet kom att bli Helge Fossmo, pastor i församlingen och som församlingens främsta företrädare. Det har varit delade meningar mellan vem som uppfattas som starkast styrande av församlingen – Fossmo eller Waldau. Sara Svensson kom att hjälpa Fossmo med en så kallad ”andlig strid”, då hon bodde hos honom som ”ett stöd och en sköld i striden”(Domen 2004-07-30:25). Svensson och Fossmo påbörjade en sexuell relation, utan församlingens och Alexandra Fossmos vetskap. Sedan det framkommit att Svensson och Fossmo ville gifta sig (församlingen var strikt emot skilsmässor) blev Svensson utstött och kom att betraktas som ”en fresterska utsänd av djävulen” (Domen 2004-07-30:26). Under år 2003 uppgavs hon vara i psykisk obalans under isoleringen från församlingen. Sara Svensson erkänner den 8 november 2003 att hon dels försökt döda Alexandra Fossmo med en hammare, samt den 10 januari dödat henne genom att skjuta henne med en revolver samt försökt att döda grannen Daniel Linde. Svensson ansåg sig ha fått order från Gud att genomföra mordet. Hon dömdes till rättspsykiatrisk vård och Fossmo till livstid fängelse. Hon dömdes till försök till mord, mord respektive försök till mord. Helge Fossmo dömdes till mord, anstiftan till mord samt anstiftan till mordförsök (Domen 2004-07-30:10f).

1.3 Syfte & problemformulering

Syftet med uppsatsen är att genom diskursanalys belysa hur media framställer de olika huvudkaraktärerna i Knutbyfallet. Vi vill granska tidningarnas val av formuleringar,

ordval och uttryckssätt samt hur dessa hänger samman med de sociala praktikerna vad gäller genus. Vi vill undersöka om vi kan hitta dolda mönster i diskursen som ger oss exempel om vad som kan tolkas kring maskulina och feminina stereotyper. När vi som läsare tar del av medias nyhetsrapporteringar är det svårt att ifrågasätta det som media representerar som naturligt och självklart och vi ser det därför som viktigt att leta efter och belysa för att visa på att representation är konstruerad. De två övergripande frågorna blir därmed:

- Hur väljer media att framställa ”offer” och ”förövare” i rapporteringar av Knutbyfallet i Aftonbladet och Dagens Nyheter?
- Hur integreras och kodas dessa roller i genustermer?

2. Metod

2.1 Kvalitativ metod

Då vi ville undersöka beskrivningar av våld och brott i detta belysande fall valde vi att undersöka genus och maktdiskurser genom att använda oss av kvalitativ metod. Den metod vi använt är en diskursiv innehållsanalys av tidningsrapporter med ”Knutbyfallet”.

2.2 Urval och insamling av data

För att få bredd i vårt material och resultat valde vi att undersöka två tidningars diskurser – Aftonbladet och Dagens Nyheter. Anledning att välja dessa två var de bådas läsbredd, men även faktumet att de riktar sig till två grupper läsare - dels lösnummerskonsumenter men även prenumeranter. Då Aftonbladet mer är något av en sensationsnyhetstidning än Dagens Nyheter rörde det sig om en större mängd nyhetstexter i Aftonbladet, vilket vi märkte i genomgången av materialet – vi fick fler träffar på just den tidningen. I båda tidningarnas nyhetsdelar förekommer förgivettaganden om olika genus- och kunskapsteoretiska synsätt (Engström 2008:242). Vi antar att detta innefattar generella moraliska bedömningar samt speglar ett slags allmän samhällsdiskurs.

Vi använde mediearkivets databas med sökordet ”Knutby” under perioden 2004-01-10 till 2004-09-30. Perioden valdes då mordet skedde 10 januari 2004, domen föll 30 juli men rapporteringen efter dessa datum fortsatte. När det gäller själva sökningsförfarandet har vi utgått från nyckelordet ”Knutby” och det gav så pass många träffar att vi kunde göra ett relevant urval till vår uppsats. Vi ville ha med artiklar även efter domen då media fortsatte rapportera och tillskriva huvudpersonerna karaktärsdrag. Vårt urval berodde därmed på när mättnadspunkten nåddes, alltså när ny information i princip enbart bekräftar tidigare information. Vad gäller sidomfång av tidningsartiklar fick vi 435 träffar. Artiklarna tryckta under denna period skrevs ut och kategoriserades först efter tidning, därefter efter de mest frekvent förekommande personerna: Helge Fossmo, Sara Svensson och Åsa Waldau. Då vi även använde oss av två relativt olika tidningar blev de bådas diskurs intressant att undersöka, som vi såg speglade ett allmänt medieklimat.

2.3 Analysmetod

Vi använde oss av en diskursiv innehållsanalys där vi delade in materialet i analysenheter efter de teman vi urskilt och som vi såg relevanta för analys. Vi letade därefter efter mönster eller avvikelser i beskrivningarna. Vi använde ett tematiskt tillvägagångssätt, för att se hur beskrivningen av identiteter och roller står i relation till ett faktiskt händelseförlopp eller fakta. Den tematiska analysen söker efter mönster för hur man går tillväga för att organisera det insamlade materialet, som kan vara enheter ur vilka en urskiljer mönster, det kan vara återkommande beskrivningar av personer eller händelser (Engström 2008:83ff). För oss rörde det sig om att undersöka återkommande beskrivningar av karaktärsdrag hos huvudkaraktärerna. För att detta skulle bli möjligt undersökte vi vilka ordval som användes för att beskriva personerna samt hur dessa ordval och beskrivningar stod i relation till deras könstillhörighet. Även analysen av metaforer i beskrivningen av offer och förövare var centralt för oss. Enligt Norman Fairclough (1992:94ff), professor i lingvistik, kan dessa ses som ideologiska element i diskursen. Genom medias användning av metaforer etableras en förståelse mellan läsaren och händelsen som även ställer situationen i relation till

andra, genom att spela på införstådda fenomen, situationer eller karaktärsdrag (Engström 2008:89).

Vår analys genomsyrades av en induktiv process som möjliggjorde en öppnare förståelse av datan innan vi kopplade in teori utifrån de centrala drag i diskursen vi tagit fram. Då vi har utgått från att könsstereotyper och genus är tidsbundna, kulturellt och historiskt betingade samt konstrueras och reproduceras i språk och interaktion mellan människor ser vi språkhandlingar som performativa. Hur människor kategoriseras och klassificeras säger oss något om vår samtid och de nyhetsartiklar vi utgått ifrån producerar dessa stereotyper, befäster dem samt konstruerar nya. Vi vill genom de valda artiklarna se hur genus konstrueras, inte hur de beskrivs. Genom det skrivna språket och andra symbolsystem visar artiklarna de klassifikationer vi använder oss av för att ta till oss verkligheten – eller en sida av den (Engström 2008:32f).

3. Tidigare forskning

Vår studie tar avstamp i ett forskningsfält: genusvetenskaplig kriminologi. Vi presenterar nedan ett urval av tidigare forskning som vi själva fått inspiration ifrån; förståelsen och intresset för brottsdömda kvinnor har allteftersom ökat, ju mer mark den feministiska analysen tagit. I en studie från 2008 förklarar Jenny Yourstone hur den kvinnliga kriminaliteten utifrån den sociala kontexten, där det föreslås att det är ett resultat av den kvinnliga frigörelsen och att den större friheten för kvinnan skapar nya behov och resulterar att kvinnan tar plats även i den kriminella sfären. Den utgår från teorin ”social control theory” som poängterar att kvinnan är socialt kontrollerad på ett olikt sätt än männen som gör att de tar lägre risker (högre självkontroll) i vardagen som gör att de inte deltar i kriminalitet i den stora utsträckning som män gör. Kvinnan avviker från den patriarkala normen och måste därför kontrolleras och kategoriseras (ibid:3f). Vi ser här hur den kriminella kvinnan dels avviker från den kriminella normen, men en senare studie (2015) visar även hur kriminella kvinnor även anses avvika från ett förväntat ”kvinnoskap”. Patricia Eastafl m.fl (2015) visar hur dessa kvinnor istället tenderar att kategoriseras som antingen

onda eller galna. De urskiljer olika teman inom de olika porträtteringarna, såsom *galen*, *ond* eller *sorglig*, samt försöken till att bagatellisera den kontext kvinnorna begått brotten i som eventuellt kan förklara dennas handlingar. Narrativen om kvinnliga förövare är alltså både skrämmande och fascinerande, just därför att brotten ses som *extra* avvikande.

Men genom denna sensationalisering, fråntas gärningskvinnan sin roll som autonomt, handlande subjekt och förnekas rollen som aktivt handlande agent. I en tidigare studie undersöks kvinnligt våld, där Eileen Berrington m.fl (2002) belyser hur den kvinnliga förövarens mentala tillstånd oftare belyses, än själva handlingen. Även här måste alltså avvikelser från den feminina normen förklaras, och en förklaringsmodell visade sig delvis vara försök till att förstå förövarens motiv som ofta klassades som "manshat" om offret varit man. Här ser vi bristen på samma analys av manliga förövares motiv. Slutligen vill vi belysa att narrativen och förståelsen för den kvinnliga förövaren utgår från den manliga normen av förövare, där den manliga kriminella utgör normen och den kvinnliga förövaren då oftare beskrivs som "värre" än den manlige förövaren "*deadlier than male*". Återigen är kvinnan dubbelt avvikande, dels från den kvinnliga normen men även den manliga. Vi noterade även i medierapporterna om kvinnliga förövare hur kvinnor oftare än män ställs *i relation* till andra, genom titlar som "flickvän", "mamma" och "älskarinna". Linnea Trulsson (2014) menar på att det är talande för förståelsen för det normativa skapandet av gärningskaraktärerna. Detta är ett sätt att reproducera könsroller, där medias diskurs befäster och reproducerar dem. Som vi noterar går det inte att komma ifrån seglivade könsroller och vi ser därför nödvändigheten av att använda oss av ett intersektionellt perspektiv som kan synliggöra hur kvinnor görs inte bara som offer för normer kring femininitet men också till offer för sin sociala position.

4. Teori

4.1 Den diskursiva makten

Vi har nedan valt att presentera ett urval av teorier, som har väglett oss i vår analys av materialet. Med hjälp av dessa ämnar vi se hur roller byggs upp samt konstrueras

genom normer, förväntningar och roller, hur media talar och skriver om de valda huvudkaraktärerna samt hjälper oss att förstå hur och varför media gestaltar verkligheten på det sätt de gör.

4.1.1 Socialkonstruktivism

Socialkonstruktivism är ett sätt att se, undersöka och förstå vedertagen kunskap, förståelse för omvärlden samt människorna runt oss och hur dessa framställs. Socialkonstruktivister ser våra klassificeringar och kategoriseringar av omvärlden som tidsbundna och kulturellt betingade (Burr 1995:3). Genom de olika roller vi antar, tillskrivs eller bygger upp i vardagen producerar vi även de roller vi interagerar med; *"The therapist could not play a completely professional role unless the person became a complete patient."* (Jackson 1998:124f). Sociala roller förutsätter därmed andra sociala roller och dessa genererar varandra.

4.1.2 Diskurs

En diskurs ses av filosofen och idéhistoriken Michel Foucault som en praktik över hur vi talar om objekt (Foucault 1972:49). Genom språkliga strukturer och ideologier skapas människor och verkligheten, ofta genom textform (ibid:17). Vårt sätt att tala och representera världen genom texter, språk och bilder visar på den diskurs så som vi uppfattar världen. I den mångfald av diskurser ryms en lika stor mångfald av sanningar, berättelser och sätt att representera den värld vi lever i (Burr 1995:64). Vi kommer att använda oss av ett socialkonstruktivistiskt perspektiv genom en diskursanalys, då vi letar efter den situationella språkhanteringen och vad denna säger oss om de sociala konstruktioner och dogmer i samhället. Vårt mål är att se hur representationen av händelser och personer ser ut och vad detta säger oss om vår samtid.

4.1.3 Gestaltning

Gestaltningsteori (eng. framing) grundas på hur den politiska kommunikationen och makten medierna har påverkar hur vi uppfattar oss och vår omvärld samt konstruerar

sociala strukturer. Medierna organiserar nyheterna medvetet eller omedvetet för att sätta dem i ett sammanhang och göra dem förståeliga i en specifik kontext. Dessa gestaltningar formas genom den specifika diskursen, fakta och perspektiven som alla rymmer tolkningar och moraliska omdömen (Strömbäck 2004:43). Gestaltningen bidrar därför till att bekräfta vissa vedertagna normer för att underlätta förståelsen av vår verklighet. Genom mediernas makt att bestämma dagordningen och gestalta denna på ett sätt som påverkar oss, är vi direkt underordnade det sätt som världen och omgivningen porträtteras för oss (ibid:30f). Media har därmed rollen som både *aktör* och *arena* och där media skapar ett symboliskt offentligt rum för åsikter, värderingar och perspektiv (Engström 2008:38f).

4.1.4 Offerdiskurs

Att tillskriva någon eller sig själv en offerstatus är en objektivt konstruerad social process där individer *görs* till offer genom förutfattade stereotypiska karaktärsdrag genom och i interaktioner. Offerbeskrivningar förklarar sociala relationer - att tillskriva någon en offerstatus förutsätter att man förstår under vilka förutsättningar offret lever och bidrar till en förmåga att identifiera andras utsatthet. Genom att producera offerstatus artikuleras och dramatiseras individers skador, utsatthet och oskyldighet under sociala och politiska omständigheter. Att kalla någon ett offer uppmuntrar andra att se hur individen blivit utsatt och skadad under förutsättningar som ligger utanför individens kontroll och därför får offret en ansvarsfrihet för sitt agerande (Holstein & Miller 1990:106). Att tillskriva individer offerstatus i en diskurs medför en skyldighet att identifiera källan till skadan - ett offer och en förövare definieras utifrån varandra. Den ena kan inte existera utan den andra. En offerstatus tillför även erbjudande om kompensation, hjälp och stöd för sin utsatthet. Att tillskriva en individ som offer för sin mentala hälsa kan medföra ett förskjutande av skuld när det kommer till individens agerande samt därefter erbjudas hjälp i form av rehabiliterande vård kring sitt mentala tillstånd (Ibid:111). Att tillskriva någon eller sig själv en offerstatus medför att individens identitet och karaktär anses vara passiv, hjälplös, utsatt och orättvist behandlad, sårbar och oförmögen. Samhället gör offret passiv och tar bort deras rätt att definiera sig själv, sin erfarenhet och sin självständighet.

4.2 Genusteori

Vi introducerar nedan de genusvetenskapliga teorier som hjälpt oss i förståelsen av den gestaltning media använder sig av i beskrivningen av de centrala karaktärerna. Vi visar hur förväntningar på kön påverkar diskursen, samt hur kön konstrueras i den kriminella sfären.

4.2.1 Genus

Då vi har ett socialkonstruktivistiskt förhållningssätt i studien, antar vi även ett socialkonstruktivistiskt perspektiv på kön, maskulinitet och femininitet. Vi ser därmed skillnaden mellan könen och dess binära karaktär som historiskt och kulturellt betingat, inte något som är biologiskt befast (Gemzoe 2014:49). Därmed är maktförhållandet mellan könen *politiskt* och inte *biologiskt* och könsfördelningen har därför en systematisk karaktär som genomsyrar samhällets alla aspekter. Begreppet genus betecknar därför människans *sociala kön*, då begreppet *kön* oftast bara inbegriper det biologiska könet (ibid:79f). Detta skapar alltså förväntningar och föreställningar på relationen mellan det biologiska och det sociala könet (genus) vilket i sin tur konstruerar *femininitet* och *maskulinitet*. Vi ser även hur könsmaktsordningen kräver *en norm, ett kön* vilket representeras av mannen och där kvinnan då blir *det andra könet* (Gemzoe 2014:81ff). Förväntningarna på de båda könen (utifrån en binär könssyn) skapar normativa genus, hur dessa värderar sig själva utifrån hur människan ska och bör vara i förhållande till en normativ könsidentitet (ibid 2003:28) och hur man agerar aktivt i konstruktionen av sitt eget kön.

4.2.2 Genus och förövare

Kvinnliga förövare uppfattas ofta av samhället som individer med neurotiska och hysteriska drag (Hudson 1998:103ff) som med välfärdsexperters hjälp ska kontrolleras och neutraliseras från kriminella attityder och anpassas till ett korrekt, framtida beteende. Kvinnan utgör en avvikelse när hennes beteende inte stämmer överens med förväntningar och normer i samhället och då kriminalitet är något som avviker från lagen, normen eller samhällsordningen (Lander 2003:36) blir det en

dubbel avvikelse för en kvinnlig förövare. Det råder en föreställning om att det är kvinnan som ska agera moralbärare i samhälle, detta eftersom kvinnan förväntas ha en naturlig modersinstinkt (Hutter & Williams 1981:9ff). Idealtypen maskulinitet innefattar att vara överordnad, aktiv, rationell och stark medan femininitetens idealtyp innefattar underordnad, passiv, irrationell och svag (Pettersson 2003:142f). Det uppfattas då som att våld måste göras av en *stark, aktiv och överordnad*, en stereotypisk föreställning om våld som därför enbart är maskulint. När kvinnor använder sig av våld beskrivs och tillskrivs kvinnan maskulina karaktärsdrag i media och samhällets rättssystem och på så vis reproduceras kvinnans underordning, men det kan också ske en feminisering av kvinnan där hon tillskrivs en diagnos - galenskap – som kommer att förklaras med till exempel PMS eller hysteri.

5. Resultat och analys

Vi inleder med några belysande citat för att undersöka diskursen i de olika tidningarna;

5.1 Tidningarnas diskurs

”/.../ vilket skulle innebära att de gjort sig skyldiga till åtminstone ett brott mot Guds bud: Du ska inte begå äktenskapsbrott, står det i andra Mosebokens tjugonde kapitel. /.../ Men för rättens ordförande, rådman Erik Brattgård, handlade förhandlingen indirekt om ett annat budord, nämligen det som direkt korresponderar med lagboken: Du ska inte dräpa.” Harne & Ovander, Aftonbladet 2004-01-31

I samma artikel:

”/.../ Högmod är själva grundsynen, då människan vill bli lik Gud: ”Den dag ni äter av frukten öppnas era ögon, och ni blir som gudar med kunskap om gott och ont.” (Första Moseboken, tredje kapitlet.) ”Herren avskyr alla högmodiga, aldrig undgår de sitt straff.” (Ordspråksboken, sextonde kapitlet.)” Harne & Ovander, Aftonbladet 2004-01-31

I citaten ovan ser vi hur media hänvisar till den religiösa kontexten förövarena befunnit sig i. Anledningen till denna specifika, religiösa diskurs kan bero på den ovanliga kontext som församlingen nu ställs i det sekulariserade svenska samhället. Media visar här på de religiösa övertygelsernas kontrast mot de sekulariserade. Genom diskursen menar Burr att vi uppfattar världen, samt att den kommer att representera den värld vi lever i (Burr 1995:64). När media här synliggör den religiösa kontexten skapas och synliggörs även normen för hur samhället *egentligen* ser ut, eller *ska* se ut. Brottet, som är en avvikelse från en social ordning i sig, blir här ytterligare en avvikelse i det att brottet skett inom ramar som avviker från själva samhällskonsensusen. Vidare används en ironisk ton i det att de kristna utsagorna från Bibeln ställs mot det begångna brottet.

Diskursen i Dagens Nyheter och Aftonbladet skiljer sig i viss mån åt när det kommer till rapporteringar kring Knutbyfallet. Dagens Nyheter koncentrerar sig mer på att förklara brottet i relation till församlingen, då de har en tydligare kritisk ansats, använder sig av forskare med fokus på teologi samt kommer med förklaringsmodeller med hänvisning till sektens ekonomi och Svenssons vårdbehov. Genom att låta forskare specialiserade på exempelvis religiöst våld uttrycka sig i rapporteringen, riktar de sig till en annan läskategori än Aftonbladet. Aftonbladet förklarar delvis händelserna ur ett religiöst perspektiv, men de faller gärna tillbaka på ett fokus på sex och en könshierarki, som speglar tidningens mer sensationella karaktär. De använder en diskurs som relativt tidigt gör Svensson till ett offer, passiv i relation till pastorn. Aftonbladets diskurs pekar tydligt och tidigt ut inte enbart ett offer (Sara- som mördad) utan också ”den egentlige” förövaren samt använder sig av ”egna”, anonyma experter och källor. Det rör sig om anonyma vittnen, psykologer, poliser och åklagare. Dessa experter är inte en del av brottsutredningarna skriver tidningarna, deras uppgift är att förklara utredningen, tillvägagångsätt och huvudkaraktärernas agerande. Jackson (1998) menar att det finns en relation mellan kunskap och handling, den kunskap som skapas påverkar vilka handlingar som är tänkbara och acceptabla. Här använder media sig av ”experTERS” perspektiv i sin rapportering. Hur kunskap eller ”sanningar” förmedlas beror på i vems intresse de förmedlas. Det är på så vis som maktstrukturer har kunnat upprätthållas genom att legitimera vissa grupper

kunskaper. Det kan tolkas som att media försöker använda sig av experter för att legitimera sanningshalten i medierapporteringen.

I båda tidningarna beskrivs "huvudpersonerna" delvis av de smeknamn de gets (Waldau som Kristi Brud, Fossmo som Pastorn och Svensson som Barnflickan) där smeknamnet för Svensson används i princip hela tiden. Smeknamnen kan bero på medias vilja att omtala verkligheten i metaforer, som Fairclough ser som en manifestering av en viss ideologi (1992/1995:94ff). Dessa hjälper oss att förstå och ta till oss den specifika situationen, samt hur vi ska uppfatta karaktärerna. Waldaus och Fossmos smeknamn (samt den fåtaliga användningen av dem) visar tydligt på en större maktfullkomlighet, där Svenssons smeknamn direkt låter oss förstå att hon är underordnad de bägge samt eventuellt hela församlingen. Hennes smeknamn anspelar på dels hennes kön, dels hennes offerkaraktär. En underordnad individ ges lättare sympati i en situation som denna, och genom det inlästa materialet ges läsaren en förståelse för hennes offerroll. Som Holstein och Miller (1990) menar konstrueras offret genom stereotypa karaktärsdrag, och man kan därför se hur Svensson successivt konstrueras till ett offer.

5.2 Sara Svensson

Vi ska följa hur tidningar skildrar brotten Sara Svensson begått och vilka förklaringar till dessa som föreslås. Inledningsvis beskriver vi hur hon skildras som entydig förövare sedan visar vi hur beskrivningen tenderar att förändras så att hon också beskrivs som ett offer för pastorn, församlingen och sin egen uppväxt.

5.2.1 *Gestaltning av Svensson som förövare*

När media beskriver rekonstruktionsfilmerna kring mordet och mordförsöket där Svensson rekonstruerar hur hon agerat skriver de hur hon går avslappnat, sakligt och sammanfattat tillväga. Vidare beskriver de Svensson som en "högst ordinär kvinna", media rapporterar hur hon verkar klar och detaljerad när hon i rätten återberättar om mordet och mordförsöket. Det tolkas varit väl planerat och är utfört enligt planerat, Svensson har agerat överordnat, aktivt, starkt och rationellt vid brottstillfället. De

framställer henne som kallsinnig, intelligent och beräknelig. *"/.../ Ändå förberedde hon sig som en professionell torped."* Aftonbladet. 2004-01-27, *"Hon säger att hon sköt dem hon ville skjuta."* Aftonbladet. 2004-01-31, *"/.../ samlad, klar, detaljerad, trasslar inte in sig i motsägelser* Aftonbladet 2004-06-19.

De skriver att Svensson "med samlad röst" berättar hur hon varit inställd på sitt uppdrag, hur hon har förberett sig, laddat vapnet, maskerat sig, skjutit och flytt platsen (Aftonbladet 2004-05-13). Media framställer därmed Svensson med en förövarroll i sin rapportering. Svensson gestaltas kontrollerad, hon är varken en hysterisk eller irrationell stereotypisk kvinna efter medias beskrivning. En kvinna som inte underordnar sig och som är "stark" bryter mot en feminin norm och en kvinna som tar initiativ kategoriseras mer manlig (Pettersson 2003). Svensson kommer här inte att motsvara diskursen om kvinnliga respektive manliga förövaren som behandlar den passiva kvinnan och den aktiva mannen där manlighet associeras till att vara aktiv genom att visa handlingskraft, att ta för sig och vara en ledare medan kvinnlighet associeras till passivitet; att ta emot, att inte ta initiativ, att vara underdånig och att lyda och följa. Enligt Kordon och Wetterqvist (2006:8) får en kvinna som anses vara särskilt aktiv eller initiativrik när hon begår ett brott utstå en hårdare bedömning - Svensson har inte bara brutit mot lagen utan även mot de förväntningar som finns på hur hon ska vara som kvinna. Bedömningen och bestraffningen blir därmed dubbel.

Media beskriver vidare Svensson som en pedant, ordentlig och noggrann kvinna som om att detta är förutsättningarna för att en kvinna ska kunna begå mord. Aftonbladets grävande journalister tar sig till den plats där Svensson köpte vapnet, de säger sig avslöja detaljer om den man som sålde vapnet, om pris och information om de lektioner i vapenhantering som Svensson fick (Aftonbladet 2004-04-29). Media gestaltar Svenssons som en kvinna med pedantiska, ordentliga och noggranna egenskaper genom sin beskrivande gestaltning och det kan tolkas att detta är förutsättningarna att en kvinnas egenskaper uppfyller kriterier för utförande av mord. Detta kombinerat med att hon agerar aktivt, kontrollerat och har förmågan att noga planera sitt dåd. Svensson har sökt upp platser och personer enligt hennes planerande förberedelser för att komma över mordvapnet och har tagit lektioner i vapenhantering. Ännu en gång gestaltar media henne som varken en irrationell eller hysterisk kvinna utan hon blir en väl förberedd kvinnlig förövare med kontroll över situationen. De

manliga egenskaper som Pettersson (2003) sammanställt som är de egenskaper som står i motsats till de ”feminina egenskaperna” och därmed associeras till manlighet är överordnad, aktiv, stark, rationell, sexuellt begär riktat mot kvinnor och åtrådd av kvinnor. Det rör sig om motsatspar, alltså blir den bild som målas upp av maskulinitet den totalt motsatta till bilden av femininitet. Föreställningen går ut på att kvinnor är passiva till sin natur och inte tar initiativ. Svensson har enligt medias diskurs inte agerat passivt utan tvärtom tagit initiativ till noggranna förberedelser för att kunna genomföra mord. Hon gestaltas därför som en kvinna med klassiskt ”maskulina” egenskaper och förmågor. Svenssons agerande blir alltså totalt motsatta bilden av femininitet.

Natten den 10 januari 2004 slutför Svensson sitt uppdrag och mördar Alexandra Fossmo genom två skott i huvudet och ett mot kroppen. Det är därför förvånande att den mördade Alexandra Fossmo saknas i medias rapportering i ”Knutbydramat”, hon gestaltas varken i egenskap som Svenssons offer, Fossmos fru eller mor till deras två barn. Hon nämns endast via namn i förbifarten när media i sin rapportering fokuserar på huvudkaraktärerna. Detta bidrar till att Alexandra Fossmo inte blir ett subjekt för läsaren, Svenssons agerande får inte någon förbindelse med Alexandra Fossmo och Alexandras offerstatus uteblir och därmed försvinner också Svenssons gestaltning som förövare. En förövare existerar endast genom offret. Svenssons andra offer är Daniel Linde, den man som överlever mordförsöket. Media återger Daniel Lindes perspektiv på händelsen; *”I min värld är det ingen som vill mig illa. Jag lever i en oskuldsfull värld på landet. Där är det jättevackert /.../”* Dagens Nyheter 2004-05-19. *”Länge finns känslan kvar att någon skämtar med honom. Men i själva verket har ett skott träffat honom i munnen och splittrat käken och fyra tänder.”* Dagens Nyheter 2004-05-19. Media beskriver Linde likt ett oskyldigt offer, han lever och rör sig i en gemytlig atmosfär där det inte finns något eller någon som han behöver känna sig hotad av. Offer kräver förövare och i och med att media här rapporterar utifrån Lindes perspektiv faller förövarrollen tydligt på Svensson. Media gestaltar Svenssons grymhet och kompetens som förövare genom att ge Lindes perspektiv en röst. Media skriver; *”Det var ondskan jag mötte. En dödsmaskin” Daniel Linde till Tv4 /.../ ”Jag upplevde det verkligen som en kall dödsmaskin som stod och sköt på mig”* Aftonbladet 2004-04-24. Svensson blir den dåliga kvinnan och en dålig kvinna är en kvinna som inte håller sig inom accepterade ramar för feminint beteende. Svensson

som kvinna ska vara bärare av samhällsmoralen och därmed ställs det särskilda outtalade krav på en hennes beteende, vad hon kan anses göra och inte göra (Kordon&Wetterqvist 2006:8ff). Genom medias diskurs gestaltas Svensson som en kvinnlig bärare av samhällsmoralen med de manliga egenskaper som krävs för att agera förövare (Hutter & Williams 1981).

5.2.2 Offergestaltning

Sara Svensson porträtteras i tidningarna som en komplex kvinna med två extremt motstridiga personlighetsdrag. Det tar inte lång tid innan medierapporteringen kommer tillskriva Svensson en offerstatus. De återberättar hur hennes enda vägen till hennes upprättelse är genom att göra en lydnadshandling för Helge Fossmo. Han säger åt henne att göra ett mord för Guds vilja (Dagens Nyheter 2004-06-02). Media skriver och förtydligar hur Svensson förklarar hur Fossmo med hjälp av manipulation övertalar henne att det är Guds vilja att hon ska skjuta Alexandra Fossmo, gift med Helge Fossmo, och Daniel Linde, granne och vän. Det är intressant när Svensson säger att hon saknade egen vilja då det pekar på en upplevd maktlöshet inför situationen. Media skriver hur Svensson berättar i rättssalen om hur hon långsamt och metodiskt förödmjukas av Fossmo, hur hon förlorar sin mänskliga värdighet med hjälp av Helges manipulation. Att vara känslös är egenskaper som vanligen associeras till femininitet och i medias beskrivningar från rättssalen återges ofta hur Svensson bryter ut i ständiga gråtattacker, hur hon gråtandes leds ut av häktesvakter, gömmer ansiktet i händerna och faller i gråt. De skriver hur hon upplevs chockad, ibland verkar hon inte orka lyssna. Nu byter medierapporteringen inriktning och perspektiv, Svensson har börjat tolkas som en passiv, förtvivlad, ångerfull och underordnad kvinna, orättvist behandlad och utan kontroll enligt medias framställning. Nu definieras Svensson som feminin genom att särskiljas från det som anses maskulint. Hon motsvarar de begrepp som tillhör en idealisk femininitet enligt Pettersson, underordnad, passiv och irrationell (Pettersson m.fl 2003:141f).

"Barnflickan är en liten späd flicka, cendréfärgat långt hår, klädd i kriminalvårdens träningskläder och tofflor som kommer in med ett nedböjt huvud in i tingssalen."
Falkkloo, Dagens Nyheter 2004-01-15

Sara Svensson gestaltas i formuleringar med offerstatus i medias diskurs, då de redogör hur hon från tidig barndom då hon vid elva års ålder förlorade sin mamma, genom tonåren då hon säger sig haft svårt att vara sig själv med andra och fram till nu när hon upplever att alla i församlingen tagit avstånd från henne efter att hon fallit offer för Fossmos manipulation. De förmedlar hur hon är orättvist behandlad och hur hon är utan kontroll över sin situation, konsekvensen blir att läsaren förstår vilka förutsättningar Svensson lever under. Media förstärker Svenssons offerstatus ytterligare genom att använda sig av hennes pappa som källa till en rapportering, här väljer media att varken använda sig av hennes namn, Sara, eller av den återkommande beteckningen som offer, ”barnflickan”, när de skriver om henne. Hon är istället ”Flickan”, ”din dotter” eller ”min dotter” i medias diskurs. Detta förmedlar en passivitet och en ansvarsfrihet och Svensson gestaltas som oskuldsfull genom deras diskurs.

”Flickan han ensam tog hand om efter hustruns död. Hon var så liten när hennes mamma gick bort, hon älskade sin mamma.” /.../ Hon blev som en annan människa, jag kände inte igen min flicka längre” Kerpner, Aftonbladet 2004-01-29

”Min dotter berättar att alla är så snälla. Både polis, åklagare och sjukhuspersonal. På dagarna spelar hon gitarr, hon är mycket intresserad av musik, eller går till sjukhusets bibliotek och läser” Harne, Aftonbladet 2004-03-04.

I dessa meningar finns tydliga anspelningar på barnflickan som inget annat än en oskyldig liten flicka som fortfarande bara är ett litet barn. Barnflicka och mördare är kategorier som inte riktigt hör ihop och därför kan detta också tolkas som att Svensson betraktas som en passiv aktör i Knutbydramat. Att media tar ifrån Svensson ansvaret för sina handlingar som en kvinnlig förövare genom sin diskurs är att på ett sätt göra henne ”mindre vuxen” än en man vilket kan ses som ett uttryck för hur femininitet underordnas maskulinitet (Yourstone 2008:14). Det väcks sympatikänslor och som läsare och konsument av nyhetsrapporteringar kan man identifiera sig med Svenssons utsatthet. Media återberättar vidare hur församlingen kallar henne "djävulens redskap" och "fresterskan". Hur hon var ett offer för sin ”herre” pastorn, hon var hans ägodel - hans slav utan en egen vilja. Hon, den tidigare ostraffade och av allt att döma goda kvinnan har enligt medias tolkning förletts av Fossmo till att begå

mord. Hon beskrivs som medveten och klar över om hur hon blivit manipulerad av mannen hon älskat och de skriver att hon visar ingen vrede. Hon säger: "*Ju mer jag förstår, desto mer ofattbart är det.*" (Dagens Nyheter 2004-09-29).

"När församlingens ledning upptäckte att barnflickan hade ett förhållande med pastorn isolerades hon hemma hos honom. Ty barnflickan var en fresterska och skulle stanna kvar och fresta pastorn och han skulle stå emot." Helin, Aftonbladet 2004-05-25

Enligt media verkar Svensson anpassa och omforma sin roll i "Knutbyfallet" efter vilken specifik situation de befinner sig under rättegången. De återger hur hon spelar stereotypiska feminina roller som en passiv, underordnad, utnyttjad kvinna men också en kvinna som är ett sexuellt objekt. Medias diskurs låter henne passera här som en "normal" kvinna. "*Jag var ett verktyg i någon annans händer*" Aftonbladet 2004-01-28. "*.../ jag var programmerad att genomföra de här handlingarna*" Dagens Nyheter. 2004-05-25, "*Jag är inte hel känslomässigt*" Dagens Nyheter 2004-09-29. Föreställningen om att Svensson är passiv gör det svårare för media och allmänhet att se att hon är en kvinna som begått ett brott. När en kvinna håller sig inom ramarna för förväntat kvinnligt beteende (i det här fallet att vara passiv) bemöts och behandlas hon därför lindrigare än en man. Svensson placeras av media i bakgrunden medan Fossmo är i händelsernas centrum. Fossmo associeras till att vara manligt aktiv, han upplevs handlingskraftig, han tar för sig och är en ledare medan Svensson på så vis associeras till passivitet, att ta emot, att inte ta initiativ, att vara underdånig och hon lyder och följer. Media målar upp bilden av att hon inte hade någon egen vilja eller tanke bakom det som hon gjorde utan att hon genom att lät sig ledas av Fossmo. Därigenom förringas Svenssons ansvar som hon har i situationen – den passiva kvinnan blir inte lika ansvarig som den aktive mannen för det som händer. Hennes delaktighet tas inte på lika stort allvar av media, för en kvinna begår ju inte brott, anses det.

Media använder sig vidare av förhörprotokoll där Svensson berättar om hur hon är instängd under dagarna som att hon bar på en smitta, samtidigt som hon är i en sexuell relation med pastorn under nätterna. Hon berättar att hon under sex månader var tvungen att befinna sig i närheten av pastorn för att besegra ondskan genom att ha sex med honom (Dagens Nyheter 2004-05-21). Nu är Svensson även en sexuellt utnyttjad

kvinnor. Hon som kvinna ska vara åtrådd av män, vara tillgänglig till Fossmos behov och själv, som kvinna, ska Svensson åtrå män. Vi kan fråga oss om media här gestaltar hennes femininitet eller offerstatus? Det kan vara så att de två bekräftar varandra, att femininitet och offer är dikotomier. Hon var ”den andra kvinnan” men den sympati som har uppstått efter Svenssons tillskrivna offerstatus gör att hon uppfattas som en passiv aktör, ett offer för Fossmo och utan förmågor att påverka sin situation. Media använder Fossmo som den typiska manliga aktiva förövaren då Svensson gestaltas med en kvinnlig passiv offerstatus, de skriver återigen hur Fossmo styr och Svensson följer. Svensson tillhör det svagare könet (Gemzoe 2014) samt kvinnan som en känslöshets (mer emotionell). Det finns ingenting i medias rapportering som kan tolkas som att Svensson själv valde att vara med Fossmo på nätterna, att hon åtrått honom och själv valt att ha en sexuell relation med en gift man som sedan uppdagades. En tolkning av medias föreställning går alltså ut på att kvinnor generellt skulle vara svagare än män (inte bara fysiskt utan även psykiskt) och att kvinnor styrs av sina känslor på ett annat sätt än män. Denna påstådda svaghet hos Svensson leder också till att hon inte anses kunna vara kapabel till att ta initiativet att inleda ett sexuellt förhållande med Fossmo eller till det grova våldsbrott hon faktiskt gjort.

Svenssons agerande förklaras ofta genom att hon placeras i kontexten ”uppväxt” där faktumet att hennes mamma dog tidigt spelar stor roll för narrativet och förståelsen för henne. Detta görs i enlighet med Strömbäcks teori där han menar att medier sätter händelser och fenomen i sammanhang för att göra dem förståeliga i den specifika kontexten (2004:43). Sättet att förklara hennes offerstatus i relation till den manipulativa mannen och till hennes traumatiska barndom med mammans död visar på tendenser att placera kvinnliga våldsbrottslingar i kategorier då deras relationer framstår som centrala (Trulsson 2014). Svensson sätts ofta i relation till sina relationer, där hon beskrivs som ”dotter”, ”flicka” och ”liten tjej” vilket alla befäster hennes roll som underordnad kvinna. Också avsaknad av ett agentskap trots att Svensson själv genomfört ett mord och en anstiftan till mord.

5.2.3 Psykisk ohälsa som ansvarsbefriande

Längre fram i medias rapportering påvisas Svenssons psykiska hälsa som central. Dagens Nyheter förmedlar med hänvisning till sina källor hur Svensson vid tillfället då utredarna berättar för henne att hon bedöms som allvarligt psykiskt störd blir förvånad men inte missnöjd. De förmedlar en ångerfull och självföraktad kvinna, de skriver hur hon säger sig känna sig vidrig och som en hemsk människa när hon pratar om mordet och hur hon berättar att hon inte känner sig hel känslomässigt. Media framställer henne som ett offer för kärleken till pastorn samtidigt som de ger henne förmågan att vara en kallsinnig mördare. ”*Den mordåtalade pastorn arbetade målmedvetet för att långsamt knäcka barnflickans självförtroende och bli ett lydigt verktyg i hans händer.*” (Dagens Nyheter 2004-05-21). Medias framställning som här pekar mot en offerstatus handlar om att Svensson är svag och psykiskt sjuk och kan därför inte värja sig mot Fossmos ambitioner. Återigen beskrivs barnflickan som en passiv aktör.

”Den mordmisstänkta barnflickan från Knutby är psykiskt sjuk. Enligt uppgifter till Aftonbladet lider hon av en personlighetsstörning och kan lätt manipuleras. Pastorn har spelat på svaga strängar /.../ kvinnan lider av en allvarlig psykisk störning. Hon är mycket jagsvag, något som gör henne lätt att manipulera, eller "hjärntvätta". Om kvinnan bedöms lida av en allvarlig psykisk störning så kan hon inte dömas till ett fängelsestraff utan måste få vård.” Johansson, Aftonbladet 2004-04-10

Dessa rapporteringar från Aftonbladet porträtterar en mycket sjuk kvinna, hon är svag och störd samtidigt som de poängterar Fossmos skuld i hennes agerande, han har "spelat på" hennes svaghet. Alla dessa citat visar på en tydlig offerdiskurs, som rimmar väl med dikotomin offer/förövare, god/ond och som även här visar på språkets binära karaktär (Heidensohn 1996:90ff). Den avvikande kvinnliga förövaren är *antingen* ett monster eller ett oskyldigt offer. Svensson kan tolkas vara ett monster i form av att blivit gestaltad som en "dålig" kvinna, onaturlig och fördärvad genom att karaktäriseras med maskulina egenskaper (ibid: 87ff). Det finns även en tendens att frånta kvinnliga förövare ansvaret för sina handlingar, och tillskriva dem ett icke-agentskap, vilket blir resultatet i Svenssons fall då media rapporterar om hennes psykiska tillstånd (Snare 1998:49). Svensson beskrivs som mentalt sjuk, som vi

förklarar ha bakgrund i en patologisk kvinnosyn, med en biologisk förklaring där en avvikande kvinna kan likställas med, i detta fall sinnessjukdom, hysteri och en inlärd hjälplöshet (Allen 1987:88). En av de slutsatser som dras om en kvinna som begår brott är alltså att hon är galen, vilket stämmer väl överens med vad Yourstone (2008) kommer fram till i sin avhandling; kvinnliga förövare bedöms ofta lida av en psykisk sjukdom. Svensson fråntas på ett vis ansvaret för det hon gjort – hon är ju galen och vet inte vad hon gör, hon måste vårdas och behandlas och göras till kvinna igen. Vi ser även hur hon beskrivs normativt. Den avvikelse hon utgör i diskursen om henne som en "kallsinnig torped" bryter mot de normativa förväntningar som finns på hennes kön, och hennes brott blir därför en dubbel avvikelse, både från samhällsnormen (där kriminaliteten självt är en avvikelse) och könsordningen. Media styrker den manliga normen och i Dagens Nyheters rapporteringar kring Svenssons sjukdomsdiagnos hänvisar de till statistik för att peka på henne som avvikande. Svensson uppfyller kriterierna som kvinna men inte som förövare, hon blir alltså porträtterad som avvikande i medierna. Enligt statistiken som Dagens Nyheter hänvisar till ska alltså att en förövare enligt normen vara man, tidigare straffad, missbruka droger och med bakgrund i en traumatisk barndom.

"I statistiken för kallblodigt kalkylerande mördare är 27- åringen unik: kvinna, tidigare ostraffad, drogfri, fostrad i kristen miljö och utan allvarliga trauman från barndomen." Lisinski, Dagens Nyheter 2004-05-25

Media ger en bild av att samhället blir säkrare genom att rätten klassificerar henne som sjuk och ger henne vård. Hon är alltså inte bara offer för sin uppväxt, sin mammas bortgång, kärleken, Fossmos manipulation, församlingen utan även för sin sjukdom. Media fortsätter att skriva att i Svenssons sjukdomsbild ingår det att hon "vill göra rätt", de menar att hon förmodligen kommer söka upp Fossmo för att "få bekräftelse och förlåtelse". Detta gör henne fortsatt farlig kommer media fram till. Under tiden som media tillskriver henne diagnoser som sjuk för de en diskussion om hur hon är en kvinna som hela tiden vill behaga utredarna, att det finns en tveågsenhet i henne, hennes tvångsmässiga beteende kombinerat med att hon faktiskt planerade dåden väldigt noga, införskaffade vapen, förberedde sig, maskerade sig, utförde handlingarna och hade en flyktväg (Dagens Nyheter 2004-05-26).

5.2.4 Sammanfattning

Media förmedlar Svensson som en kvinna som uppfyller tre kriterier för den maskulina normen som sker genom rapporteringen *hur* hon agerar vid mordet och mordförsöket. Svensson beskrivs som överordnad, aktivt, rationell och stark; dessa är karaktärsdrag som ofta beskrivs som utmärkande i en hegemonisk maskulinitet (Pettersson 2003:140f). De beskriver i sina rapporteringar från rättsalen hur Svensson även här förmedlar en rationell, saklig, kontrollerade karaktär. De gestaltar alltså henne som en kvinna med kontroll när de rapporterar kring hennes förövarroll, och de använder sig av maskulina begrepp i sin diskurs. När media sedan ska förklara *varför* Svensson har agerat som hon gjort förmedlar de en passiv, underordnad och ”jagsvag” individ och kategoriserar därför henne enligt en normativt feminin diskurs med offerstatus som vilar på en sinnessjukdom. Hon har, enligt medias tolkning och förmedling, blivit styrd, manipulerad och utnyttjad för att agera efter Fossmos plan. När sedan media vill förklara *under vilka förutsättningar* Svensson blivit så ”jagsvag” och därför manipulerats till att begå mord och mordförsök lyfter media fram hennes bakgrund. De skriver bland annat hur hon som liten ”dotter”, ”flicka” och ”liten tjej” förlorade sin mamma, var utstött i skolan och en vilsen sökare och därför har förutsättningarna att bli påverkad och styrd av en karismatisk ledare. Vi får en bild av Svensson som att hon vill bli älskad, accepterad och räddad men denna gången råkade hon bli styrd av ”fel” typ av karismatiska ledare. Bilden av Svensson som en aktiv kvinnlig avvikande förövare bleknar fort och Svensson gestaltas istället med rollen som kvinnan som är psykiskt sjuk. Det är styrningen från en karismatisk ledare som också har motiven för de dåd Svensson utför. Följden blir att hennes motiv saknas i mediediskursen och därför bleknar bilden av Svensson som en ”aktiv” kvinnlig förövare – hon gestaltas istället som psykiskt sjuk.

5.3 Helge Fossmo

Vi noterade i gestaltningen av Helge Fossmo hur han konsekvent beskrevs i termer av förövare med hjälp av specifika förklaringsmodeller. Han senare beskrivs som ett offer för både församlingen och Åsa Waldau, vilket strider mot det agentskap han tidigare tillskrivits. För förståelsen av dessa olika gestaltningar har vi inledningsvis valt att undersöka beskrivningen av honom som förövare, utifrån två olika diskurser.

Sedan visar vi hur han gestaltas som ett offer, för att sedan föra en diskussion kring dessa två motsatta identiteter.

5.3.1 Gestaltning av förövaren genom en sexualiserad diskurs

Vi noterade att i mediebeskrivningen av Helge Fossmos karaktär i relation till dådet var hans sexuella relationer ofta i fokus. Detta presenterades inte som saklig fakta utan gav texterna en mer sensationell karaktär, där man oftare kom att ställa sig lite äcklad eller negativt inställd till den karaktären media målade upp. Vi hittar exempel nedan; *"En källa med central placering säger beträffande pastorns många kärleksaffärer: Om pastorn haft fler relationer inom församlingen ska det utredas. Det ligger i allas intresse."* Aftonbladet. 2004-02-18, *"Pastorn i Knutby beskrivs som en impulsiv och känslostyrd Don Juan, ständigt nyfiken på nya kvinnor."* Aftonbladet 2004-03-26, *"Ja, jag har tittat på porrfilm". I ett förhör konfronteras pastorn med sina kvinnoaffärer och sin dubbelmoral."* Aftonbladet 2004-05-13.

Vi noterade därför hur central en slags sexualiserad diskurs är, inte enbart när det kommer till kvinnliga förövare utan även i porträtteringen av manliga. Dådet fick genom denna diskurs en slags dubbel effekt, både i mordet i sig men även genom den specifika diskursen ovan. Sammanfattningsvis beskrivs han som driven av sin sexlust (en sexlust som kom att resultera i mord), en man med många kärleksaffärer. Så vad beror detta enorma fokus och mediala intresset på, just angående hans sexliv? Denna typ av gestaltning media använder sig av visar tydligt på hur beskrivningarna av pastorn är färgade av samhällets moraliska omdömen (Strömbäck 2004:43) samt de ämnade försöken att förstå Pastorn i relation till den specifika kontexten (Holloway 1984/1989). Hans sexliv blir därför en slags förklaringsmodell till det till synes oprovoicerade mordet, där slutligen det motiv som står vattentätt är att hans fru mördades samt grannen skottsbadades för att Fossmo skulle kunna gifta om sig med sin älskarinna.

Den manliga sexualitetsdiskursen kan även bero på ett ytterligare sätt för människor och media att se honom som abnorm och avvikande, vilket bekräftar bilden av honom som psykopatisk eller socialt avvikande, något som brottet i sig delvis redan bekräftat. Det blir därför på något sätt ett tillvägagångssätt för oss genom media att både förstå

förövaren men även moraliskt ta avstånd från honom. Vi ser även här att det förekommer samma sexuella diskurs även kring det manliga könet, trots att det är moraliskt avvikande bekräftar det ändå en manlig norm. Han tenderar att gestaltas efter kriminella stereotyper¹ (Easteal 2015:32ff) och dessa hjälper till att förklara varandra samt ökar förståelsen för Fossmo som förövare. Dessa stereotyper blir därmed en *förutsättning* för varandra, snarlikt med vad vi sett om hur språket tenderar att kräva antiteser (Engström 2008:35). Där diskursen om Saras sexliv skildrade henne som passiv och ett redskap, blir Fossmo den som *tar*, alltså en aktör, vilket är ett av de karaktärsdrag som är förenligt med hans könsroll². Mannen, med sin biologiskt betingade sexlust, gör kvinnor till redskap för den då dessa är som tidigare nämnt enbart *objekt* för den. Diskursen både passiviserar kvinnor samt gör män aktiva, allt i enlighet med könsdiskursen. Ett annat intressant fenomen vi märker i artiklarna är hur Fossmo ett flertal gånger friskförklaras, men samtidigt ges personlighetsstörningen ”psykopat”; ”*Han är psykopat, säger Ulf Åsgård, läkare och expert på gärningsmannaprofiler /.../ Även om ordet psykopat inte står i intyget, beskrivs en psykopats typiska kännetecken.*” (Aftonbladet 2004-05-06).

5.3.2 Konstruktionen av förövare med hjälp av språkliga antiteser

Även faktumet att offer behöver en antites (Holstein & Miller 1990:106), som i detta fall är Svensson, visar på hur statiska dessa identiteter kommer att bli, och hur man då eventuellt kan betrakta domen som ett utfall eller resultat av en given diskurs. Fossmo ställs även sällan i relation till andra i hans omgivning, det nämns inte en enda gång faktumet att han är pappa till två barn. Denna diskurs kan lätt tolkas som en avhumanisering av förövaren, vilken även det fråntar en förövare möjligheten att vara ett offer - Fossmo står ensam som en isolerad aktör. Denna specifika diskurs kan även vara ett sätt att förstå det våld som utövats (mordet och mordförsöket), då medias nyhetsrapporteringar om sexualiserat våld tillhör en norm om hur vi uppfattar våldet runt omkring oss (Carter 1998:3ff). Det är ett sätt för media att producera makthierarkier kopplat till kön, och reducerar ytterligare kvinnan till ett ”redskap”

¹ Patricia Easteal m.fl (2015) visar i sin studie *How are women who kill portrayed in newspaper media? Connections with social values and the legal system* hur kvinnliga förövare kategoriseras som onda, galna eller sorgliga. Vi finner denna analys även tillämpningsbar på Fossmo.

² De maskulina hegemoniska dragen (Messerschmidt 2004:37ff) kallar vi även maskulin idealtyp, som innefattar överordnad, aktiv, rationell och stark (Pettersson 2003:142f).

eller "objekt", som vi vid flertalet tillfällen stöter på; *"De [åklagarna] ser henne [Sara] inte längre som en kallblodig mörderska utan som ett viljelöst redskap i pastorns händer."* (Aftonbladet 2004-01-29). Fortsättningsvis beskrivs han som en "karismatisk ledare"; *"Han är van att få som han vill. Det gäller församlingen. Och det gäller kvinnor /.../ När han kom till Knutby blev han snabbt en stark ledare i församlingen."* Aftonbladet. 2004-01-29, *"Pingstförsamlingen i Knutby har haft ett stort förtroende för sin karismatiska pastor."* Aftonbladet.2004-03-04, *"Han [pastorn] anses ha en förmåga att binda människor till sig för att styra dem, säger en centralt placerad person"* Aftonbladet 2004-03-11, *"Ulf Åsgård anser att pastorn är en typisk härskartyp"* Aftonbladet. 2004-05-06.

Beskrivningen av Fossmo i citaten ovan befäster hans roll som förövare. Vi ser att dessa "härskardrag" understryker bilden av den kontrollerande och han är återigen Sara Svenssons motsats. Dessa drag visar på att trots att han klassas som "psykopat" är han ändå rationell och lyckas få vad han vill, även när det kommer till kvinnor. Denna hegemoniska maskulinitet kräver alltså någon att leda, någon att härska över.

5.3.3 Fossmo som offer?

Så samma sätt som Svensson beskrivs vara sexuellt underordnad Fossmo, beskriver media hur Fossmo i vissa uttalanden är underordnad Waldau:

"Det är pinsamt att tala om men hon kallade mig för sin kärleksslav, säger Pastorn" (Aftonbladet 2004-05-13). Media beskriver hur han är underordnad Waldau, något som han fortfarande är trots att han nu är häktad: *"Jag har fortfarande svårt att tala fritt om Åsa. Jag är inte lärd att tala illa om henne"* (Aftonbladet 2004-05-28). Han beskrivs genom media som en "kärleksslav" till Åsa, och dessa uttalanden snarare minskar hans trovärdighet då tidningarna i nästa upplaga tar in experter för att definiera Fossmos personlighet, där han beskrivs som "en typisk härskartyp". Helge beskrivs gång på gång som ett offer för Åsas makt och ledarskap; *"Knutbypastorn Helge Fossmo beskrev sig snyftande som en man helt under inflytande av Åsa Waldau /.../:"* (Dagens Nyheter 2004-10-07), *"/.../ jag blev hennes kärleksslav. Jag betjänade henne med kärlek. Det var en envägskommunikation /.../ det var hennes [Åsa] fel att*

han [Helge] måste vara stark och inte visa sin sorg, det var hon som förberedde hans nya äktenskap” (Dagens Nyheter 2004-10-07).

Den typen av ömkande som media ger uttryck för gör kanske att läsaren ställer sig defensiv till det beskrivna och Fossmos trovärdighet minskar. Den Fossmo media gestaltar i och med de senaste citaten, avviker från den klassiska bilden av ”förövare” vi har. Normen kring förövare visas då tydligt och sätter diskursen för hur media väljer att rapportera om just Fossmo. Det verkar inte finnas någon förklaringsmodell för en manlig förövare som säger sig blivit manipulerad av en kvinna. I brott begångna av en manlig förövare är närvaron av ett så agentskap så övervägande att det blir svårt att analysera en manlig förövare som en icke-agent. Den traditionella bilden av den manliga förövaren rymmer inte offerrollen, som bekräftar våra könsstereotypa antaganden om traditionell manlighet och därför inte utgör något hot mot den sociala ordningen. Citaten ovan beskriver något slags avvikande manlighet vilket även kan bero på att män så sällan avskriver sig sitt agentskap frivilligt. Sympati för Fossmo och hans känslomässiga utspel ses snarare som en dubbel avvikelser, dels från den manliga normen men även den kvinnliga normen då han faktiskt är man och borde underordna sig den manliga hegemonin. De feminina karaktärsdragen blir hos honom återigen något avvikande, vilket befäster känslan av honom som något socialt avvikande. Den känslan gör att rollen av honom som förövare känns närmare och de beskrivna psykopatiska dragen är inte långt bort att ta till hands när förståelsen för Fossmo uteblir. Sociologen Candance Clark (Clark 1987:290) har urskilt hur sympati följer vissa koder, och är en del av de så kallade ”känsleregler”.³ Du får bland annat inte oberättigat kräva sympati och inte heller kräva *för mycket* sympati. Sättet Fossmo gestaltas på i de fall då han beskrivs vara offer för Waldau påminner om hur vi förväntas följa vissa känsleregler i olika sociala situationer, och hur Fossmo istället avviker från dessa ”känslonormer”. De är inte förenliga med hur han porträtterades som förövare, och de blir därför oviktiga och irrelevanta i förståelsen för honom.

Fossmos sexuella drift är även en del av en offerdiskurs. Gestaltningen av Fossmos sexuella affärer utgår från att den manliga sexlusten är något biologiskt betingat som

³ Hon kallar dessa ”feeling rules” (eng.) jmf. Arlie Hochschilds ”feeling rules” (Hochschild 1979:557) som är socialt delade normer hur människor förväntas känna i vissa sociala situationer.

kommer per automatik med könet och som förutsätter ett objekt att riktas emot (hans älskarinnor). Konflikten detta skapar, där män å ena sidan är passiva subjekt för sin lust men å andra sidan är aktiva agenter i dess namn, gör dem till både offer och aktörer. Medierapporteringen av honom tenderar både att beskriva honom som någon som har kontroll och därmed kan komma att dominera, samtidigt som det ibland finns en tendens till att se honom som ett offer för den manliga hegemonin, där drag som kompetens, kontroll och självbehärskning är centrala (Åkerström m.fl 2011). Sättet media beskriver Fossmo, dels som aktör men även som passivt offer, förklarar Messerschmidt (ibid) med att identiteter kan vara situationellt bundna. Dessa kommer att modifiera offeridentiteten till att bekräfta könsmaktsordningen genom att göra Fossmo som både offer och förövare.

5.3.4 Sammanfattning

Vi har sett hur Fossmo oftare tenderar att gestaltas i enlighet med karaktärsdrag som bekräftar rollen som förövare. De tillfällen media visar på någon offerroll, snarare minskar empatin för honom än ökar. Som kriminologen Yvonne Jewkes (2009:123) menar, ser vi även hur sexistiska föreställningar om könen, främst det kvinnliga, påverkar narrativen om kvinnliga förövare och framställer dem hela tiden i relation till det eftersträvarvärda feminina idealet. I vårt material ser vi även ett tydligt ”maskulint narrativ”, som visar maskulina hegemoniska drag, då hans beskrivs som ”kontrollerande”, ”auktoritär” och ”en ledartyp”. Den sexualiserade diskursen kring Fossmo ser vi vilka moraliska värderingar (influerade av kristna ideal) som påverkar de roller och identiteter som ges oss, där det blir lättare att se någon som avvikande på fler sätt än ett (där då Fossmo både avvikit från lagen men även sexuellt). I beskrivningarna av honom ser vi även ofta hur han sätts i relation till Svensson, som båda får representera något slags iscensättning av könsrollerna. Dessa båda, som varandras antiteser, ger även tidningarnas artiklar en mer sensationell karaktär. Då församlingens roll är starkt dominerande i förtryckandet av sina anhängare, går det att se Fossmo som ett offer dels för sin tro men även för församlingens strikta regelverk och normer. Detta är däremot något som *aldrig* beskrivs under den perioden vi undersökte.

Den religiösa kontexten verkar vara helt irrelevant för formandet av karaktärerna samt uppkomsten av dådet. Denna brist ser vi dock inte i analysen av Svensson, där hon i princip *hela tiden* ställs i relation till sin kontext. Inte heller beskrivs han som ett offer för dådet genom att ha blivit berövad sin fru, och då den mördade Alexandra Fossmo uteblivit i medierapporteringen saknas även den beskrivning av de som hade en relation till henne. Enbart i *relation* till Svensson blir Fossmo en förövare. Som vi ser saknas det ett försök till förståelse för Fossmo, i stark kontrast till de försök som gjorts till att förstå Svensson och dennas motiv. Trots att det i detta fall var kvinnan som begick brottet, definierar vi ändå mannen som den egentliga förövaren. Både Fossmo och Svensson bekräftar den kriminella normen utifrån sina könsroller. De ämnade försöken att förstå Svensson visar på medias och samhällets behov av att dels förmänskliga Svensson, men även att förstå hennes drivkraft. Fossmos drivkraft lämnas vi istället till att förstå i relation till församlingen.

5.4 Åsa Waldau

Vi undersöker här hur tidningar skildrar Åsa Waldau i rapporter kring Knutbyfallet. Vi noterade att hon ofta förekom i rapporteringen, trots att hon inte ansågs ha något att göra med mordet. Vi ser hur hon skildras som församlingens starka ledare och därmed både ses som ansvarig, men även ges en ansvarsfrihet.

5.4.1 Delaktighet

”Polisutredningen med den prosaiska titeln ”Knutby-ärendet” återkommer hela tiden till en viss person. En kvinna som inte misstänkts för något brott men med total makt över den säregna församlingen. Gång efter gång återkommer förhållsledarna med frågor om den kvinna som i församlingen kallas drottning Tirsas, som andra kallar Kristi brud. Frågorna kretsar kring hennes makt och karismatiska övertalningsförmåga”. Mattmar, Dagens Nyheter 2004-05-13

Här har Waldau ”total makt” över en ”säregen församling” med hjälp av sin ”karismatiska övertalningsförmåga”. Genom medias beskrivning av Waldau som en individ med mycket makt förutsätts ha med mordet och mordförsöket att göra, om inte direkt i själva utförandet så indirekt genom att inte hindrat det att ske genom Waldaus

karismatisk övertalningsförmåga som kan tolkas som om att hon har retorisk makt. Media fokuserar i sin rapportering på hennes karisma, detta skapar auktoritet och det tolkas vara hennes egna idéer och normer som styr församlingen.

”Hon har utsetts till pastor utan att församlingen tillfrågats och snabbt kommit på kant med de gamla medlemmarna /.../ ”Kristi brud” är inte församlingen utan en fysisk person. Vad ingen utomstående får veta är att det är hon som är utvald att äkta Kristus på den yttersta dagen /.../ Flera hörda avhoppare – och den häktade pastorn – bekräftar också att kvinnan ser sig själv som en av huvudpersonerna på bröllopet /.../ Pastorn berättar i förhören att Tirsa (Waldau) haft oinskränkt makt över honom och de andra församlingsmedlemmarna”. Mattmar, Dagens Nyheter 2004-05-13

Waldaus makt styrks av media med hjälp av att de använder sig av både den morddömde pastorn och före detta medlemmar. Media skriver hur hon är i konflikt med församlingsmedlemmar och hon tolkas vilja styra församlingen i en negativ riktning. Waldau verkar fungera som en auktoritär och karismatisk ledare med mycket stort inflytande över församlingsmedlemmarna.

”I stället var det Åsa Waldau, även kallad Kristi Brud, som var den verkliga makthavaren, enligt pastorn. /.../ Min uppfattning är att hon styrde (Fossmo). Det som undervisades från henne och honom fick inte prövas, berättade han.” Lisinski, Dagens Nyheter 2004-06-09

”Åsa Waldau blev snart pastor i församlingen. Hon bestämmer i stort sett allt. /.../ Han [Helge Fossmo] var en lakej åt Åsa /.../ ”I början ville hon bara att jag skulle greja med hennes hår eller massera hennes ansikte. Så småningom tillfredsställde jag henne sexuellt med mina händer men det var alltid viktigt att poängtera att jag inte fick räkna med något i gengäld för det var liksom bara en förmedling från Jesus till henne.” Johansson, Aftonbladet 2004-05-16

Medias beskrivningar av Waldau förmedlar en kvinna med starka ledaregenskaper. Hon framstår på så vis som en styrande individ med ett kontrollbehov och inflytande över den sociala sfären Svensson och Fossmo befinner sig. Dessa citat är förknippade med makt och maktmissbruk medan Waldau i princip likvärdiga egenskaper snarare

tolkas som styrkor. Även detta säger oss mycket om de egenskaper som är förgivet tagna med könsmaktsordningen. Genom att bekräfta vissa allmängiltiga normer underlättas förståelsen för en vald verklighet (Strömbäck 2004:30f). Vi tenderar därför att lättare läsa in maktmissbruk hos män än hos kvinnor, då vi antar att män sitter med en redan given maktställning som därför lättare missbrukas. Media skriver hur Waldau, vad media kallar ”perverterat skryt och med en råhet säger sig vara uppvaktad av män”. De skriver även hur Fossmo fått tillåtelse av Waldau att tillfredsställa henne sexuellt utan egen njutning. Waldau gestaltas som kvinnan åtrådd av män men de gestaltar även en kvinna som inte reproducerar normen. Hon framstår istället som den dåliga kvinnan, som inte håller sig inom accepterade ramar för kvinnligt beteende. I och med denna motsägelsefulla bild av henne, ser vi att hon som kvinna nästan enbart gestaltas med maskulina karaktärsdrag.

En kvinna understryker sin femininitet genom att vara passiv och låta sig ledas av en man, en kvinna som tar initiativ blir genast mer maskulin. Fortsättningsvis är citaten ovan typiska maskulina karaktärsdrag som i beroende på sammanhang och kontext kan ses som att Waldau istället framställs som arkitekten bakom den osunda miljön, med stor makt och narcissistiska egenskaper. Hon tar plats, media tillskriver henne en maskulin pondus då de beskriver ingående i sina rapporteringar hur hon gestikulerar mycket, knyter händerna och spänner armmuskulerna under intervjun. Waldau beskrivs på så vis och tolkas därför trygg i sin position och hon ”gestikulerar självsäkert”. Vi uppfattar tydligt Waldaus maskulina drag i medias gestaltning av henne, målmedveten samt initiativtagande, beslutsfattande och stridslysten. Hon verkar vara stående utanför könsrollssystemet i församlingens sociala kontext där kvinnan är underordnad mannen. Media förklarar hur församlingens hierarkiska ordning utgår från att kvinnorna är de som sköter hemmet och barn och inte innehar några högre positioner. Ansvaret utgörs i stället av män som befinner sig i ledande positioner i form av pastorer. Här har Waldau den avvikande rollen då hon befinner sig högst upp i hierarkin, hon är pastor, överordnad både männen och kvinnorna i församlingens sociala kontext. Det är just hennes starka sidor som förmedlas som gör att hon gestaltas som delaktig och ansvarig. Hade hon förmedlats med en koncentration på feminina attribut och som passiv hade hon inte hållits ansvarig som vi har sett i offerdiskursen kring Svensson.

5.4.2 Ansvarstillskrivning

”Berättelsen hade två huvudpersoner, pastorn och barnflickan, men i bakgrunden skymtade betydligt fler: hela pingstförsamlingen i Knutby: Två av dess ledare, Pelle Waldau, svärfar till kvinnan som kallas Kristi brud, och Kim Wincent, som nu är församlingens föreståndare, satt i salen som åhörare. På sätt och vis var Waldau och Wincent med i berättelsen, även om de aldrig nämndes vid namn. För hur gick det till när barnflickan bröts ner?” Helin, Aftonbladet. 2004-05-20

Media tar här tydligt upp skuldfrågan, de återger en tveksamhet och Svenssons skuld och förövaregenskaper verkar inte längre så självklar. Det fanns många personer runt Svenssons sociala sfär som kunde ingripit. Här kan media tyckas ifrågasätta hela pingstförsamlingen i Knutby där Waldau blivit den som får agera som dess representant genom att av media utnämns som församlingens profet. Waldau uppfattas vara överordnad alla medlemmar i församlingen, inklusive männen, hon omringas av ”tjänare” och den hierarkiska ordningen förmedlas tydligt i medias diskurser, detta synliggör hennes framträdande roll i församlingen.

Dagens Nyheter och Aftonbladet gestaltar Waldau som en auktoritär kvinna med ledaregenskaper och hon framstår som verkande på normativt styrande nivå i församlingen hennes roll kan komma att tolkas till förövare. Hon tolkas varken avbryta, hindra eller reagera på den utsatthet Svensson befann sig ifrån församlingen utifrån det media rapporterar kring Waldau. Om hon som den starka ledaren och normgivare tog avstånd från Svensson är det av stor betydelse i en grupp där avvikelser inte ses med blida ögon. Vad hade hänt om Waldau inte tagit avstånd från barnflickan? Som högste ledare tolkas man vara ansvarig för gruppens kultur. Media har skrivit hur Svensson vill få upprättelse av församlingen och söker därför Waldaus bekräftelse och acceptering. Att ha blivit accepterad av Waldau hade varit att vara accepterad av församlingen. Men förutom denna, ovan nämnda, diskurs återkommer dock inga tydliga förövaregenskaper i medias beskrivningar av Waldau, däremot finns det tydliga beskrivningar av Fossmo, Svensson och församlingen som då kan tolkas vara offer under hennes normer och styre. Hennes maktposition och ledaregenskap blir än tydligare när media förklarar hur hon ”berättar triumferande” över en olycksituation med allvarliga konsekvenser;

” /.../ Åsa Waldau berättade där hur hon, i ”vred”, tagit en ung kvinnlig församlingsmedlem i upptuktelse: ”Skall Gud behöva sätta dig i rullstol för att du ska förstå vad livet är värt?” Kort efteråt- berättade hon triumferande – körde den unga kvinnan av vägen och blev totalförklarad.” Strömstedt, Dagens Nyheter 2004-10-06

Media framställer ovan Waldau som en kvinna utan varken ödmjukhet eller empatiska egenskaper. Här kan media själv tolkas svara på sin fråga om hur ”barnflickan” bröts ner. Waldau förmedlas inte som den karismatiska ledartypen som skulle ingripit vad gäller Svenssons situation. De förtydligar det ytterligare när de återger hur Waldau berättar om sin stora förlust över mordet på hennes syster och samtidigt fortsätter på ett ”skojfriskt” vis att berätta hur rummet systemen mördades i behöver målas om (Dagens Nyheter 2004-10-06). Hon tolkas sakna en empatisk förmåga eller andra egenskaper som kategoriseras som typiskt feminina. Hon framställs istället som arkitekten bakom den osunda miljön, med stor makt och narcissistiska egenskaper.

5.4.3 En feminiserande gestaltning av Waldau

Men vid ett fåtal tillfälle kommer Waldau även tolkas med stereotypa feminina karaktärsdrag, det sker genom medias tolkning av förhörsprotokoll med Svensson. *”Åsa talade strängt men kärleksfullt för att jag skulle vända om och ångra min synd” Åsa var kärleksfull. Hon ville hjälpa mig att komma rätt igen.*” (Aftonbladet 2004-05-25). Waldau kategoriseras här, genom media, som en kvinna med naturliga moderskapsegenskaper. Vi urskiljer därför henne som förlåtande, stöttande och kärleksfull kvinna som samtidigt är ”moderligt” tillrättavisande genom hur de skriver hur hon talade ”strängt” gentemot Svensson. En viktig egenskap kopplad till femininitet är moderskapet och till mammavollen associeras också egenskaper som i sin tur därmed anses kvinnliga, omtänksam, omhändertagande, uppmuntrande och stöttande. Men Waldaus feminina känslighet och passivitet når inte fram, hon har istället placerats på en maktposition, som en aktiv normgivande agent och det är svårt att frånsä i diskursen. Föreställningen går ut på att kvinnor är passiva till sin natur och inte tar initiativ och den föreställningen skildras inte i medias diskurs vad gäller Waldau. Femininitet definieras genom att särskilja det från vad som anses maskulint, att definiera femininitet görs alltså genom att skapa motsatspar med det som anses tillhöra maskulinitet. Kvinnan som det svagare könet samt kvinnan som en

känslovarelse (mer emotionell) gestaltas istället, av media, till Svensson och Waldau tolkas bli tillskriven rollen som en överordnad ledartyp även här.

En intervju gjord i Aftonbladet 2004-01-24 med Patrik Waldau, Åsa Waldaus man, beskriver media hur hon för honom inte är ”Kristi brud” utan att Waldau ”faktiskt” är hans fru och mor till deras barn. De skriver hur Patrik berättar om henne som en ledare, hur hon är enorm på att nå folk med värme som signum, hur individer öppnar sig för henne, hur hon alltid har sin dörr öppen och hur alla känner en ynnest att få vara nära henne. I tidningars genuskonstruktioner omnämns kvinnor ofta i relation till andra för att gestaltas, de får snarare en beskrivning utifrån sitt privatliv och sina familjeroller som fru, dotter, mamma än att beskrivas med namn, titel eller ålder (Trulsson 2014). Media skriver hur hennes man säger att alla i församlingen ger henne gåvor och passar upp henne för att ”*Hon ska alltid se vacker ut och ägna sin tid åt att bedja*” (Aftonbladet 2004-05-16). Media upprepar ofta hur Waldau är en mystisk, hemlighetsfull och dominerande kvinna. De poängterar ofta hur hon skiljer sig från mängden på olika sätt. Men här går media ifrån den mysticism och dominans som kommit att dominera gestaltningen av henne, till att sätta henne i relation till sin familj, och hennes roll som mamma genom hennes mans uttalande. Hon framställs få en slags särställning i församlingen genom en diskurs innehållande ”profet” och ”Kristi Brud”. Detta bidrar till förståelsen för hennes auktoritet kombinerat med hennes karisma samt att hennes tillskrivna manipulativa egenskaper kommer i fokus, samtidigt som hennes kvinnliga egenskaper där hon står *i relation* till människor runt henne förstärks.

”Kristi Brud och Drottning Tirsa har hon kallats även här i Uppsala tingsrätt. Men när vårens mest mytomspunna kvinna till slut träder fram i offentligheten är hon Åsa Waldau. /.../ För ett otränat öga tycks småbarnsmamman med långt svart hår ha ganska lite gemensamt med bruden som omsvärmas i Höga Visan ”liljan bland törnen” Lisinski, Dagens Nyheter 2004-06-04

5.4.4 *Avsaknad av offergestaltning*

”Åsa Waldau är själv svårt drabbad av mordet i Knutby. Hennes lillasyster, som var gift med pastorn, mördades av barnflickan. Vid några tillfällen hade hon svårt att hålla tillbaka gråten.” Lisinski, Dagens Nyheter 2004-06-04

Media förenar sällan Waldau till mordet och mordförsöket i sin rapportering kring Svenssons mord på Waldaus syster Alexandra Fossmo. Att det finns en frånvaro av och kring Alexandra Fossmos karaktär och egenskaper som subjekt i tidningarnas rapportering från Knutbyfallet bidrar till att Waldau inte heller förmedlas som syster till mordoffret och därför blir inte hennes offerstatus heller uppmärksammat. Att Alexandra Fossmo inte gestaltas som subjekt bidrar till att Alexandra som syster, fru och mamma saknas i diskursen. Genom denna sällsynta diskurs blir varken Waldau eller hennes syster Alexandra Fossmo gestaltade med offerstatus för förövaren Svensson i media.

5.4.5 *Sammanfattning*

Vi har nu sett hur Waldau gestaltas i media som en individ med stor auktoritär och retorisk makt, normgivande men har en brist på emotionell förmåga. Vi ser att hon inte bekräftar den normativa femininiteten och vi ser hur journalisterna har valt ord, fakta, perspektiv och källor och dessa kan istället för att bidra till en negativ gestaltning av Waldau gestalta henne som moralisk god, stark och som en förebild för en kvinna i ledningsposition i en patriarkal sfär (Strömbeck 2004:43). Hon porträtteras i diskursen som en kvinna som media enbart gestaltar med maskulina hegemoniska karaktärsdrag. Hon tilldelas varken som fru, mamma och offer utan media koncentrerar sig på Waldaus mystiska karaktär och dominant drag. I och med att hon inte ställs i relation till någon – hon porträtteras som det mest oberoende subjektet av alla kan hon inte heller ges en offerroll. Istället anses hon vara i händelserna i ”Knutbyfallet” genom att gestaltas med starka och aktiva egenskaper. Vi har sett hur församlingsmedlemmarna uteblivit i medierapporteringen, och i brist på deras roll ses Waldau som maktfullkomlig och hon ges hela ansvaret för församlingen. Gestaltningen av Waldau tolkas som den klassiska förövaren, men frågan återstår om vem som är hennes egentliga offer.

6. Diskussion

Trots att vi analyserar karaktärsbeskrivningarna isolerade från sin kontext kan vi inte frånsä att detta rörde sig om en mycket stark, religiös tillhörighet där maktutövningen legitimerades av pastorerna, och i förlängningen Gud. Vi kan inte avfärda detta som några psykiskt svaga ”galningar” som begick mord, dessa ”galningar” kommer alltid att finnas, oavsett om de mördar eller inte. Man kan betrakta dessa människor som symptom, där lagen hindrar dem från att agera irrationellt, istället för att gå till botten och hitta orsaken eller de kontexter där dessa galningars handlingar legitimeras. Genom mediediskursen ökar vi både vår förståelse för dessa karaktärer, men vi ser även enbart en skildring och en tolkning av verkligheten. Som Åsa Lindeborg i Aftonbladet skrev; *”Man kan lika gärna tolka domslutet som ett exempel på att kvinnor av naturen anses irrationella och inte förmögna att förstå eller ansvara för sina handlingar.”* Allt som skildras bekräftar eller utmanar någon ordning, den kan vara social eller strukturell - men ordningen finns där. Hur tidningarna beskriver förövarna i relation till den verklighet de levte i visar på en tydlig diskurs som sätter vår samhällsnorm i relation till den konstruerade i Knutby. Ett citat från Aftonbladet (Aschberg) framställer församlingen som påverkade under masspsykos med förlegade könsroller:

”Pastorn hade alltså på allvar tutat i en tjej att om de hade sex ofta så skulle hans onda demoner drivas på flykt. Han hade vid ett annat tillfälle, känt sig ”manad” att vara otrogen, det vill säga att ta en tjej på bröstet medan frun sov på övervåningen. I Knutbysekten ordnade männen det för sig, minst sagt. Kvinnorna, förutom ”Kristi Brud” då, framstår som relativt viljelösa offer.” 2004-05-26

När media visar på att Svensson mördade på anvisning av Gud, skapar ytterligare en världsfrånvärd dimension hos församlingen där de utifrån sina lagar handlar efter vad de anser vara ”heligt”, utefter deras uppfattning om gott och ont. Som visat försöker inte media förstå Fossmo - hans motiv och drivkraft lämnas att tolkas som något vi nästan tar för givet – i enlighet med den maskulina normen.

Den ansvarsfrihet gemenskapen i sekten skapade, där alla handlade i Guds namn, frånsäger sig dock inte den möjliga förekomsten av makt och maktmissbruk. Det

fanns en tydlig hierarki, med församlingens äldstemän och Waldau i topp, därefter Waldau. Att frånta individer makt och att skapa en hierarki med tydlig maktstruktur, ger det våldet en naturlig plats att dels rättfärdiga sig själv men kan också komma att ses som en nödvändig konsekvens. Att ett våldsdåd blev resultatet av en maktstruktur i "Guds namn" är därför inte en förvånande konsekvens, där förövaren (Svensson) var den personen längst ned i hierarkin. I detta fall gestaltades den kvinnliga förövaren som offer snarare än förövare, och genom detta, att tillskriva en individ en offerstatus, pekar på att någon annan är skyldig och ansvarig för individens handlingar. Ett offer kräver en förövare och frågan är då vem som anses ansvarig för Svenssons agerande. Svensson har själv planerat och utfört mordet och mordförsöket men ansvaret för dessa handlingar ska läggas på någon annan. Att utse någon till offer säger en hel del om samhället och de sociala strukturerna – hålls subjekt ansvariga eller är dessa offer för omständigheter – och i så fall i vilken mån? Kan det vara de samhälleliga institutionerna som bör hållas ansvariga? Media väljer att hålla en annan individ ansvarig – Fossmo - och till stor del förnekar församlingens ansvar. Fossmo - som även han är ett brottsoffer, då den mördade Alexandra var hans fru.

Vi noterade hos de tre mest förekommande personerna i de båda tidningarna att de tenderade att beskrivas utifrån olika roller, som vi tolkade som ett sätt att begripliggöra deras identiteter och handlingar. Först och främst var det hur diskursen kring respektive *förövare* gick, där de båda tidningarna ställde Svensson och Fossmo i relation till andra kriminella, hur de beskrevs som antingen typiska förövare, eller hur de avvek från den rollen. De båda tidningarna tenderade även att beskriva dem utifrån en *offerdiskurs*, som vi noterade skiljde sig anmärkningsvärt från respektive förövare. Den tredje centrala identiteten som uttrycktes var hur diskursen bekräftade *hegemoniska maskulina* och *hegemoniska feminina* drag, och hur dessa samspelade med de identiteterna ovan. Som vi sett av resultatet kommer beskrivningen av våra tre valda huvudkaraktärer att skilja sig från varandra, och utvecklingen av diskursen kring dem är tydlig. Svensson går från identiteten förövare till offer, Fossmo från offer till förövare, medan nästan inga försök alls görs att beskriva Waldau enligt detta synliga mönster. Waldau identifieras som förövare då hennes position som ledare i församlingen visar en delaktighet i det som skett. Vem hennes offer är i förhållande till hennes förövarroll är oklart, men medias diskurs förmedlar Fossmo, Svensson och

församlingen att agera offer under hennes normgivande styre. Kriminologen Ann-Lei Skilbrei (2012) menar på att någons klasstatus påverkar omgivningens bedömning av personen och där Waldau i detta fall, utifrån sin sociala position lyckas vinna sympati i högre grad än de två andra förövarna. Sympatis spel, som Clark menar på följer vissa känsloregler, lyckas Waldau spela utan att varken förlora sin sociala position eller bli mindre trovärdig i medierapporteringen. Hon kan därför ses ha tillgång till dessa sociala regler genom sin sociala position och det ger henne en möjlighet att vinna trovärdighet i denna specifika kontext.

Diskursen om Svensson och Fossmo kan förstås utifrån klassiska normer om förövare och offer (Esteal m.fl 2015). Genom att tillskriva någon en offerstatus skapas även automatiskt förövaren, dels genom den språkliga diskursen med dess antiteser (Holstein & Miller 1990:106) men även genom konstruktionen av offer (ibid:111). Därför utelämnas Waldau ur denna konstruktion, hon ges utrymme att definieras av andra stereotypa drag utifrån hennes maktposition. Media förmedlar Waldau som en kvinna överordnad hela församlingen, både kvinnor *och* män. Hon befinner sig högst upp i hierarkin som en auktoritär ledare med både retorisk och normgivande makt. Det är hennes vision av församlingen som bidrar till etablerandet av gemensamma värderingar som skapat den speciella sociala kontext som församlingen i Knutby utgör. Det vi frågar oss här är hur vi ska ställa oss till medias diskurs kring Waldaus eventuella delaktighet och därmed ansvar. Kan den som är delaktig hållas ansvarig? Att media väljer att ägna en så stor del av rapporteringen av "Knutbyfallet" kring Waldaus persona visar hur det i alla sammanhang finns människor som anses vara ansvariga för de beslut och handlingar som fattas och utförs. Hon beskrivs som "arkitekten bakom församlingens osunda miljö" - alltså med en ansvarsskyldighet, och det är i rollen som delaktig som det blir extra tydligt hur hon kommit att avvika från gestaltningen av Svensson i medierapporteringen, utan att tillskrivas rollen som förövare för den sakens skull. Tilldelades hon ansvarsfrihet när Fossmo utpekades som hjärnan bakom det som skett? Den roll som Waldau hade i församlingen är så förknippad med positioner historiskt besuttna av män att det kan vara en förklaringsmodell till varför hon kom att gestaltas som hon gjorde.

7. Källförteckning

7.1 Otryckta källor

Berrington, Eileen & Honkatukia, Päivi (2002) *An evil monster and a poor thing: female violence in the media*, Journal of Scandinavian studies in Criminology and crime prevention, DOI

Bringedal Houge, Anette & Lohne, Kjersti & Skilbrei, May-Len (2015) *Gender and crime revisited: criminological gender research on international and transnational crime and crime control*, Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention: DOI

Carter, Cynthia (1998) *When the extraordinary becomes ordinary – everyday news of sexual violence* läst i Carter, Cynthia & Branston, Gill & Allan, Stuart (red.) (1998) *News, Gender and Power* London: Routledge

Easteal, Patricia & Bartels, Lorana & Nelson, Noni & Holland, Kate (2015) *How are women who kill portrayed in newspaper media? Connections with social values and the legal system*, Elsevier

Holstein, James. A & Miller, Gale (1990) *Rethinking victimization: An interactional approach to victimology*, JAI Press, Inc

Skilbrei, May-Len (2012) *Sisters in crime: representations of gender and class in the media coverage and court proceedings of the triple homicide at Orderud Farm*, Oslo, Norway: Fafo Institute for Applied International Studies

Trulsson, Linnea (2014) *Gestaltning av offer och förövare – en jämförande studie av genuskonstruktioner i artiklar om brott*, Kalmar Växjö: Linnéuniversitetet

7.2 Tryckta källor

Allen, H. (1987) *Rendering them harmless: the professional portrayal of women charged with serious violent crimes*, läst i Carlen, P & Worrall, A (red.) *Gender, crime and justice*, Milton Keynes Philadelphia: Open University

Burr, Vivien (1995) *Social Constructionism*, 2.ed. Routledge: London and New York

Bryman, Alan (2008) *Social research methods*, Oxford: OUP Oxford

Clark, Candance 1987 *Sympathy biography and sympathy margin*, American journal of Sociology, Vol. 93, No. 2 pp. 290-321 University of Chicago Press

- Engström, Kerstin (2008) *Genus & genrer – forskningsanknutna genusdiskurser i Dagspress*, Umeå universitet: Umeå
- Fairclough, Norman (1992/1995) *Media Discourse*, London: Hodder Arnold, läst i Engström, Kerstin (2008) *Genus & genrer – forskningsanknutna genusdiskurser i Dagspress*, Umeå: Umeå Universitet
- Ferrell, Jeff & Hayward, Keith & Young, Jock (2008) *Cultural criminology – an investigation*, Los Angeles: SAGE
- Foucault, Michel (1972) *The archaeology of knowledge & and the discourse on language*, New York: Pantheon Books
- Ganetz, Hillevi (2014) *Skogens konung och djurens konung i TV; Natur, kultur och genus i naturfilm*, läst i Nordicon Information årgång 26, nr 1 2004
- Gemzoe, Lena (2014) *Feminism*, 1.ed., Bilda Förlag & Idé: Stockholm
- Heidensohn, Frances (1996) *Woman and crime*, London: MacMillan Press 2.nd ed.
- Hennink, Monique & Hutter, Inge & Bailey, Ajaj (2011) *Qualitative Research Methods* 1.st ed. London: Sage Publications
- Holloway (1984/1989) läst i Burr, Vivien (1995) *An introduction to social Constructionism* 2.n.d. ed. London: Routledge
- Hochschild, Arlie (1979) *Emotion work, feeling rules and social structure*, University of Chicago Press: American Journal of Sociology, Vol 85, No 3
- Hutter, Bridget & Williams, Gillian (1981) *Controlling women: The normal and the deviant*, läst i Hutter, Bridget & Williams, Gillian (red.) (1981), *Controlling Women*, London: Croom Helm in association with the Oxford University Women's Studies Committee.
- Hudson, Stephen M. & Ward, Tony (1998) *A model of the relapse process in sexual offenders*, New Zealand: Department of Psychology, University of Canterbury
- Jewkes, Yvonne (2009) *Media and crime*, 3.ed, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage Publications
- Jackson (1998) läst i Burr, Vivien (1995) *Social Constructionism* 2.ed. Routledge: London and New York
- Kordon, Suzanne & Wetterqvist, Anna (2008) *Gärningsmannen är en kvinna: en bok om kvinnlig brottslighet*, Stockholm: Bokförlaget DN
- Lander, Ingrid & Pettersson, Tove (red.) (2003) *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet*. Lund: Studentlitteratur
- Lander, Ingrid (2003): *Genus, normalitet och avvikelse. Med kroppen som*

- utgångspunkt*, läst i Lander, Ingrid & Pettersson, Tove (red.) *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet*, Lund: Studentlitteratur
- Åkerström, Malin & Burcar, Veronika & Wästerfors, David (2011) *Balancing Contradictory Identities - Performing masculinity in Victim Narratives*, Sociological perspectives: Sage Publications
- Pettersson, Tove (2003) *Våld som iscensättning av femininitet?* läst i Lander, Ingrid & Pettersson, Tove (red.) (2003) *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet*, Lund: Studentlitteratur
- Snare, Annika (1998) *Kinder, der dreber – et pinakotek*, läst i Kongstad, A & Kyvsgaard, V & Storgaard, A. (red.) *Kvinnor på randen*, Aarhus; Aarhus Universitetsförlag
- Strömbäck, Jesper (2004) *Den medialiserade demokratin*, Stockholm: SNS
- Winther Jørgensen, Marianne & Philips, Louise & Vrå, Birgit (2002) *Diskursanalys som teori och metod* Lund: Studentlitteratur AB
- Yourstone, Jenny (2008) *Violent female offenders: facts and preconceptions*. Stockholm: US-AB

8. Bilagor

8.1 Domen: 2004-07-30 Uppsala Tingsrätt

Finnes i pappersform vid förfrågan

8.2 Artiklar Aftonbladet

Magnus Wennman, (2004-01-24). "Hon är varm och auktoritär" - Maken talar ut: Min fru är inte Kristi brud. Aftonbladet, s.12.

Andreas Harne, (2004-01-27). Hon uppträdde som en professionell mördare. Aftonbladet, s.6

Richard Aschberg Andreas Harne Anders Johansson, (2004-01-28 Uppdaterad: 2004-02-02). Jag var ett verktyg i någon annans händer. Aftonbladet, s. 6.

Ebba von Essen, (2004-01-28). Vapenexperten: Någon måste ha hjälpt henne. Aftonbladet, s.6

Richard Aschberg, (2004-01-29). De var ihop då de greps- Pastorn och älskarinnan misstänks för mordet. Aftonbladet, s.6

Joachim Kerpner, (2004-01-29). Kärleksparet i häktet i natt - Gripna 26-åringen: en blyg kvinna som växte upp i frikyrka. Aftonbladet, s.10

Mattias Lundell, (2004-01-29). Pastorn och hans kvinnor - Två är döda och två är misstänkta för mordet, Aftonbladet, s. 14

Jan Helin, (2004-01-29). - Pappan: Jag kände inte igen min flicka. Aftonbladet, s. 14

Mattias Lundell, (2004-01-29). Här gifter sig "Kristi brud" - Styr församlingen med hjälp av Gud och "tjallare". Aftonbladet, s. 20

Peter Kadhammar, (2004-01-29). Sex, lögner och mord - Aftonbladets Peter Kadhammar skriver om morddramat i Knutby. Aftonbladet, s.22

Andreas Harne & Petter Ovander, (2004-01-31). En har erkänt den andra nekar - Barnflickan: Jag drevs av en inre övertygelse. Aftonbladet, s.8

Utgivare: Jan Helin, (2004-01-31). "Han styrde kvinnorna" - Polisen misstänker: Pastorn planerade attackerna i Knutby. Aftonbladet, s.6

Mattias Lundell, (2004-02-18). Pastorns sanndröm: Något otäckt kommer att hända min hustru. Aftonbladet, s.10

Zendry Svärdekrona, (2004-02-18). Ny jakt på bevis i dag. Aftonbladet, s. 8

Andreas Harne, (2004-03-04). Hjärntvättad av pastorn - Polisen: Han drev henne till att mörda. Aftonbladet, s. 10

Annika Sohlander, (2004-03-11). "Pastorn har haft kontroll på alla". Aftonbladet, s. 16

Mattias Lundell, (2004-04-10). Barnflickan tillbaka i huset, så sköt hon pastorns fru. Aftonbladet, s. 6

Anders Johansson, (2004-04-10). Barnflickan psykiskt sjuk – Nya uppgifter: Kvinnan är lätt att "hjärntvätta". Aftonbladet, s. 10

Petter Ovander, (2004-04-29). "Jag mötte en dödsmaskin" – Daniel sköts av barnflickan i Knutby, talar ut i tv. Aftonbladet, s. 6

Richard Aschberg, (2004-04-29). Här köpte hon revolvern – Säljaren provsköt vapnet med barnflickan. Aftonbladet, s. 6

Anders Johansson, (2004-05-06). "Pastorn är psykopat"-Läkare: Han behandlar kvinnor som vitsippor. Aftonbladet, s. 6

Annika Sohlander, (2004-05-13). "Kallade mig slav". Aftonbladet, s. 6

Annika Sohlander, (2004-05-13). Pastorns dator fylld med porr. Aftonbladet, s. 6

Anders Johansson, (2004-05-16). "Om sju år går världen under"- Kristi brud bestämmer allt i Knutby. Aftonbladet, s. 10

Utgivare: Jan Helin, (2004-05-20). Så bröts hon ner steg för steg- Barnflickan om hur församlingen tog hennes självkänsla. Aftonbladet, s. 12

Utgivare: Jan Helin, (2004-05-20). Så blev hon en mördare – Pastorn fick inte vara med när åklagaren förhörde barnflickan. Aftonbladet, s. 6

Yrsa Stenius, (2004-05-25). Hur trovärdig är barnflickan? Aftonbladet, s. 20

Kerstin Nilsson, (2004-05-25). ”Jag känner att hon dör”. Aftonbladet, s. 10

Utgivare: Jan Helin, (2004-05-25). Hennes tacksamhet mot Knutby församling är svår att förstå. Aftonbladet, s. 8

Richard Aschberg, (2004-05-26). Nytt vittne: Kristi brud styrde pastorn. Aftonbladet, s. 12

Utgivare: Jan Helin, (2004-05-26). I Knutbysekten var kvinnorna viljelösa. Aftonbladet, s. 31

Runo Samuelson, (2004-05-28). ”Kristi brud hotade mig – Nya vittnen träder fram i rätten och berättar om Åsa Waldaus hot. Aftonbladet, s. 6

Kerstin Nilsson, (2004-05-28). Jag fick inte visa mig svag – Pastorns egna ord om hur han förlorade sina fruar. Aftonbladet, s. 8

Kai Rehn, (2004-06-19). Skönt att få berätta sanningen. Aftonbladet, s. 8

Andreas Harne, (2004-06-19). Mord även pedant – Video visar: Så mördade barnflickan pastorns fru. Aftonbladet, s. 8

Åsa Linderborg, (2008-10-14). (Ingen rubrik tillgänglig) – Åsa Linderborg läser ännu en som fallit för Helge Fossmo. Aftonbladet, s. 4- Sektion: Kultur

8.3 Artiklar Dagens Nyheter

Bengt Falkkloo, (2004-01-15). 26-åriga kvinnan häktad för mordet i Knutby. Dagens Nyheter, s. 7

Ulf Mattmar, (Publicerad 2004-05-13 19.33). Kristi brud formade församlingen. Dagens Nyheter.se. <http://www.dn.se/nyheter/sverige/kristi-brud-formade-forsamlingen/>

Stefan Kihlström, (2004-05-19). Sms:en kan bli avgörande. Dagens Nyheter, s. 5

Stefan Lisinski, (2004-05-19). Linde berättar om sin dödsångest. Dagens Nyheter, s. 5

Stefan Lisinski, (2004-05-21). ”Jag ville inte mörda dem”. Barnflickans berättelse vittnar om- pastorns metodiska planering av mord och mordförsök. Dagens Nyheter, s. 8

Stefan Lisinski, (2004-05-25). ”Jag var programmerad att döda”. Barnflickan beskrev hur pass pastorn påverkade – henne att skjuta två personer. Dagens Nyheter, s. 5

Peter Letmark, (2004-06-02). Barnflickan bedöms som farlig. Rättspsykiatriska undersökningen visar- att hon har religiösa idéer som kan leda till nya brott. Dagens Nyheter, s. 5

Stefan Lisinski, (2004-06-02). Revolverskott i pastorns öde hem. På tisdagen gjorde domstolen syn – och provskjutningen i Knutby. Omöjligt att inte vakna av smällen, anser polisen. Dagens Nyheter, s. 5

Stefan Lisinski, (2004-06-04). Viktigt vittne ändrade på sin berättelse. Dagens Nyheter, s. 5

Stefan Lisinski, (2004-06-04). Waldau lägger ansvaret på pastorn. Kvinnan som utpekats som ”Kristi brud” tonar ner sin egen betydelse i Knutbyförsamlingen. Dagens Nyheter, s. 5

Stefan Lisinski, (2004-06-09). Uteblivet Knutbyvittne dömd till böter. Flera vittnade till pastorns fördel och expertstriden om första hustruns död fortsatte. Dagens Nyheter, s. 5

Ingrid Carlberg, (2004-06-04). Uppsala Torsdag: Hon känner sig sviken och lurad av sin svåger. Dagens Nyheter, s. 5

Stefan Lisinski, (2004-10-06). Barnflickan mer samlad. Dagens nyheter, s. 6

Bo Strömstedt, (2004-10-06). "Åsa Waldau skapade skeendet i Knutby". Dagens Nyheter, s. 6

Cecilia Jacobsson, (2204-10-07). "Jag älskade Åsa, hon var profeten och jag läraren". Dagens Nyheter, s. 11

Peter Letmark, (2004-10-27). "Pastorn var arkitekten bakom mordet". Dagens Nyheter, s. 11